

Literaire prijzen

voor jeugdliteratuur
doen ertoe

Kinderboekenambassadeur

MANON SIKKEL

draagt het stokje over aan
Martijn van der Linden

Op de cover

Klaas Verplancke

vervlecht metafoor
en realiteit

10

0-6 jaar
**NIEUWE
PRENTENBOEKEN**

22

15-18 jaar
**KRITISCH LITERAIR
BEGRIIP**

Hoe ontwikkel
je dat?

INTERVIEW SHAY KREUGER

'Er moet
iets van
binnen
gebeuren'

30

4
Literaire prijzen
voor jeugdliteratuur

7
Lezen en verder lezen
Als de wereld je verstikt

8
15-18 jaar
**Oude idealen voor
een nieuwe generatie**
Merijn de Boer wint
De Inktaap

12
0-6 jaar
Blikveld

14
**Kinderboeken-
ambassadeur**
'De oplossing is: geld'

16
6-12 jaar
Blikveld

18
12-15 jaar
Tijd voor een canon!
Joke Linders over
Tussentijd van
Aidan Chambers

20
12-15 jaar
Blikveld

24
15-18 jaar
Blikveld

26
Prikkels
Lezeninhetpo.nl

28
Passie voor Taal
René Appel: Taal is
besmettelijk

32
Atelierbezoek
Klaas Verplancke

34
Het vak
Leesbevorderaars over
de praktijk

35
Column Els Beerten
PLAN

36
Agenda & mededeling
Stichting Lezen

OP WEG NAAR GRETIGE LEZERS

Foto: Keke Keukelaar

Alle leesbevordering ten spijt; in Nederland zijn er te veel jonge mensen die niet goed kunnen lezen en niet gemotiveerd zijn om een boek te pakken. En daarmee hebben we als land een serieus probleem. Positief nieuws is dat het kabinet heeft aangegeven dat de neergaande lijn in leesvaardigheid en leesmotivatie van jongeren moet worden gekeerd met een Masterplan Basisvaardigheden en middelen om het leesonderwijs te versterken. Minister Wiersma publiceerde recent zijn plannen op hoofdlijnen. Focus op taal en rekenen is zijn devies, digitale geletterdheid en burgerschap volgen daarna. Het is een goede zaak dat daarvoor vanuit het Nationaal Programma Onderwijs en het Masterplan geld beschikbaar komt, zodat het onderwijs van po tot vo, ook samen met andere organisaties als bibliotheken, aan de slag kunnen.

Maar als we alleen focussen op de basisvaardigheden en het onderwijs, raakt het lezen voor je plezier verder in de marge. Want er is daarnaast een ander, meer

verborgen probleem: de aarzelende lezers. De volwassenen en jongvolwassenen die wel zouden willen lezen, maar er niet de tijd en ruimte voor maken. Als we deze welwillende groep lezers en leesopvoeders kwijtraken, ontstaat op den duur een nog groter probleem. Als zij blijvend afhaken, raakt lezen als maatschappelijke en culturele activiteit steeds verder in de marge en wordt lezen iets wat je alleen voor het onderwijs moet leren. Maar lezen is zo veel meer... Het belang van een levendige leescultuur, van verhalen lezen en delen, moet daarom meer voorop komen te staan. Mensen zijn verhalenvertellers, verhalen vormen de mens al eeuwenlang en ook nu. Rijke teksten en (kinder- en jeugd-)literatuur bieden een sterke basis om al lezend kennis te verwerven, leesvaardiger te worden en de wereld te verkennen. Vertel en deel daarom verhalen. Dit nummer van *Lezen* biedt daartoe weer volop inspiratie. Maak meer tijd voor lezen – thuis, in de kinderopvang, op school en op de lerarenopleidingen – en verander met mooie verhalen weifelende lezers in gretige lezers die kunnen én willen lezen met plezier.

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**HET BELANG VAN EEN LEVENDIGE LEESCULTUUR MOET MEER VOOROP STAAN**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofdredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer
Els Beerten, Olivier Heiligers, Klaas Verplancke, Michelle Wagenaar, Elsbeth Tijssen

Ontwerp & art direction
Erik olde Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Klaas Verplancke

Abonnementen
Abonnementenbeheer adreswijziging, abonneren of opzeggen tijdschrift *Lezen*? Vul het formulier in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift *Lezen*
0172 476085 (tijdens kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© juni 2022
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.
De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

@stichtinglezen

lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

LITERATUUR PRIJZEN

Kwaliteit bekronen
loont

De vitamines voor het literaire veld

Dit voorjaar ging de allereerste Boon in de categorie kinder- en jeugdliteratuur (vijftigduizend euro) naar Pieter Gaudesaboos voor *Een zee van liefde*. Raoul Deleo won met *Terra Ultima* de vijfendertigste Woutertje Pieterse Prijs (vijftienduizend euro). De impact van deze literatuurprijzen op de jeugdboekenwereld is aanzienlijk, volgens ervaren jurylid en professor Jeugdliteratuur (Universiteit Antwerpen) Vanessa Joosen.

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Illustraties
Michelle
Wagenaar

“ Kinderen merken het op wanneer een boek kwaliteit mist

De literaire kwaliteit van het beste Nederlandstalige jeugd- en kinderboek van het afgelopen jaar, dáár draait het om

bij zowel de nieuwe Vlaamse literatuurprijs de Boon als de Woutertje Pieterse Prijs. Joosen, die lid is van de kinderen jeugdjury van de Boon en eerder al eens zetelde in de jury van de Woutertje Pieterse Prijs, realiseert zich dat dit niet vanzelfsprekend is: ‘Vroeg of laat,’ zegt ze, ‘steken er in alle vakjury’s toch ook educatieve argumenten de kop op: dat een boek te filosofisch is, of ontoegankelijk, of dat geen kind er plezier aan zal beleven. Maar op welke basis ga je als volwassen jurylid beargumenteren wat een kind wel of niet leuk vindt, of aankan? De kinderen met wie je zelf contact hebt kun je niet zomaar als referentiekader gebruiken – dat is te beperkt. Bovendien vind ik, is het niet de taak van de vakjury om boeken te kiezen die zoveel mogelijk kinderen leuk vinden. Wij mogen ons ook wel oriënteren op het kind dat graag en veel leest, net zoals volwassenjury’s zich oriënteren op lezers met literaire bagage.’

Joosen erkent wel dat sinds de Woutertje Pieterse Prijs in 1988 is opgericht de nadruk minder eenzijdig op het literaire is komen te liggen: ‘Het veld is geëvolueerd. Zo pleitte Edward van de Vendel in zijn Woutertje Pieterse Lezing *Is er hier iemand bi* in 2012 voor meer aandacht voor een geslaagd samengaan van literair en aanspreekbaar. En al sinds de jaren negentig – toen verzet tegen de literaire norm groeide – proberen kinderboekenuitgevers en –makers het literaire en toegankelijke te verenigen. Anna Woltz bijvoorbeeld, die belichaamt die verzoening voor mij bij uitstek. Deze tendens weerspiegelt zich in de nominaties van de jury’s van de Boon en de Woutertje Pieterse Prijs: ze zijn stuk voor stuk literair: mooi van taal, goed opgebouwd, vernieuwend, mooi vormgegeven... maar tegelijkertijd goed leesbaar.’

Kinderen groeien als lezer

Het veelgehoorde argument dat je kinderen beter zelf kunt laten bepalen wat ze mooi vinden, is voor Joosen geen reden om te twifelen aan het bestaansrecht van de twee literatuurprijzen: ‘Als je vindt dat volwassenen literatuur

moeten kunnen lezen, dan moet je kinderen al vroeg opstapjes bieden om het literaire lezen te ontwikkelen. Als je ze eerst alleen maar toegankelijke jeugdboeken geeft en dan plots dropt in de volwassenenliteratuur, dat werkt niet. Maar zelf voel ik mij ongemakkelijk als dit de enige reden zou zijn. Er zijn jonge lezers die echt al literaire smaak hebben en oog voor stijl, karakterontwikkeling, geloofwaardigheid van de plot. Mijn ervaring als begeleider van de Vlaamse kinder- en jeugdjury heeft mij hierin gesterkt. Daarnaast, moet je kinderen niet altijd serieus nemen? Een verhaal met losse eindjes, een beeld dat niet klopt – kinderen merken het op wanneer een boek kwaliteit mist. Daarin moet je ze het beste willen geven. Niet alleen vanwege wie ze gaan worden, maar vanwege wie ze nu al zijn. Dat er populariteitsprijzen zijn is prima, maar het is eveneens belangrijk dat volwassenen met expertise bepaalde boeken onder de aandacht brengen, zodat kinderen een breder beeld krijgen van wat er allemaal is. Literatuurprijzen kunnen juist kinderen zonder literaire bagage helpen om als lezer te groeien. Ik vind het mooi dat de Woutertje Pieterse Prijs met de speciale lesbrieven bij de genomineerde titels daarin hard investeert. Dat zou mijn eerste aanbeveling voor de Boon zijn: zoek niet alleen de media op, maar voorzie daarbij alle long- en shortlisttitels van een educatief kader.’

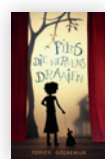
Niet dat het belang van media-aandacht moet worden onderschat. Joosen is blij dat de Boon, net als diens voorganger de Gouden Uil, in twee categorieën wordt uitgereikt (inclusief twee publieksprijzen): ‘Door de jeugdliteratuurprijs te koppelen aan die voor fictie en non-fictie voor volwassenen gene- ▶

De Boon- en Woutertje Pieterse Prijs-nominaties

Niet farao Toetanchamon, maar zijn minder bekende halfzus Anchesenamón is de eigentijdse held in Lida Dijkstra's **De schaduw van Toet**. Djenné Fila maakte bij de Egyptische oudheid passende illustraties (Luitingh Sijthoff, 12+).

Yorick Goldewijk schreef met **Films die nergens draaien** (ill. Yvonne Lacet) een magisch-realistisch avontuur over 'de melancholie van dingen die voorbijgaan en de geheimzinnigheid van de dingen die nog gaan komen', met Cato als onvergetelijke kinderboekheld (Ploegsma, 10+).

In **Viruswereld** onthult Marc ter Horst, ondersteund door Wendy Panders' illustratiekunst, op geestige wijze de beginselen van de virologie (Gottmer, 9+).

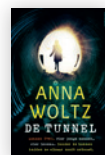
Zonder titel van Erna Sassen en illustrator Martijn van der Linden leest als een rauwe wanhoopskreet van de met zelfspot begiftigde Joshua (vijftien) die al tekend de troost van kunst ontdekt nadat zijn Irakese soulmate Zivan vetrekt (Leopold, 15+).

In **De Meisjes** bundelde Annet Schaap zeven grimmige en gevatte sprookjes over zeven vrijheidszoekende meisjes, met zelfgemaakte duistere zwart-wit illustraties: vertelkunst op zijn best. (Querido, 12+).

Vanuit het perspectief van ex-poliopatiënt Ella (veertien) vertelt Anna Woltz in **De tunnel** een oorlogsavontuur over opgroeien en de relevantie van keuzevrijheid. Gesitueerd in Londen tijdens de Blitzkrieg (Querido, 12+).

Lennox worstelt met de sikkcelziekte van zijn vader. Waarom mag hij niet mee naar het ziekenhuis? Zindzi Zevenbergen schreef de tekst voor **Lennox en de gouden sikkcel**. De robuuste illustraties zijn van Brian Elstak en Hedy Tjin (Harmonie, 9+).

LITERATUUR PRIJZEN

Kwaliteit bekronen loont

reer je aandacht voor het veld die er anders nooit zou zijn. Toen ik in de jury van de Boekenleeuw zat, graptten we wel eens dat als we een journalist wilden zien, dit alleen zou lukken als Bart Moeyaert zou winnen. Ook bij de Woutertje Pieterse Prijs is media-aandacht niet vanzelfsprekend. Bovendien, door de koppeling en het even grote bedrag aan prijzengeld straalt je uit dat de genres evenwaardig zijn. Zo was er

nu een volledige bijlage in *De Standaard der Letteren* gewijd aan de genomineerde kinderboeken. Met als gevolg een debat in Vlaanderen waarom de kinder- en jeugdliteratuur eigenlijk vaak alleen maar in de zijlijn meedoet. Die reflecties zijn wezenlijk voor het hele literaire veld.'

Impuls voor makers en uitgevers

Een bijeffect van de prijzen en aandacht daaromheen is dat de genomineerde en winnende titels beter en langer beschikbaar zijn. Joosen: 'De winnaars van de Boon en Woutertje Pieterse Prijs worden – als is het tijdelijk – heel breed in de markt gezet. Zonder die prijzen zou dit nooit gebeuren. Op jeugdboeken staat doorgaans een korte houdbaarheidsdatum: op enkele titels na, zoals *Lampje*, blijft er weinig in druk. Terwijl ik nu veel mensen hoor die zeggen, oh dat boek van Pieter Gaudesaboos wil ik ook lezen, of dat ze het al hebben gekocht. Dit verkoopeffect moet je niet onderschatten. Het geeft de makers een belangrijk signaal: al haal

je misschien niet de verkoopcijfers van *De waanzinnige boomhut*, of *Geronimo Stilton*, wat je maakt doet ertoe.'

De literatuurprijzen hebben trouwens niet alleen een enorme impact op de bekroonde schrijvers en illustratoren, merkt Joosen op, maar ook op hun uitgevers: 'Boeken maken is echt teamwerk. Dat zie je terug tijdens de prijsuitreikingen, dan staan de uitgevers vaak even hard te stralen als de genomineerden. Wie weet helpt zo'n prijs de uitgever te stimuleren bij het maken van een vergelijkbaar soort kwaliteitsboeken in de toekomst, of trekt het ze over de streep als het gaat om een bijzondere of kostbare uitgave. Ik kan dit niet hard maken, maar ik geloof daar wel in. Wellicht dragen deze prijzen zo indirect bij aan de algehele ontwikkeling en status van de kinder- en jeugdliteratuur. Je zou kunnen zeggen, ze zijn de onmisbare vitamines voor het literaire veld.' ●

deboon.be
woutertjepieterseprijs.nl

Pieter Gaudesaboos over de Boon

Foto: Eveliene Deraedt

'Dat *Zee van liefde* is bekroond met de allereerste Boon voor jeugdliteratuur is allereerst fantastisch voor het boek. Eind vorig jaar zei mijn uitgeefster tegen mij: "Het boek doet het niet slecht, maar het is nog niet echt hetgeen wij gehoopt hadden." Toen in januari de shortlist bekend was, veranderde dat: in alle bibliotheken en boekhandels – ook in de commerciële – zag je het boek plots overal liggen. Met *Linus*, dat in 2008 de Gouden Uil won, ging het net zo. Het boek was onzichtbaar, tot de bekendmaking van de shortlist – toen dook het ineens overal op. Die zichtbaarheid is spectaculair; je moet weten, ik werk

zo'n negen maanden aan een boek. Soms is dat langer dan dat het in een winkel ligt, of beschikbaar is. Dat voelt soms frustrerend. Zo'n literatuurprijs verlengt echt de levensduur. Ik weet bijna zeker dat *Een zee van liefde* komende jaren nog altijd in de boekhandel zal liggen. Bij sommige titels weet je dat ze ook zonder prijs hun weg wel zullen vinden, dat ze daar commercieel of toegankelijk genoeg voor zijn. Maar mijn boeken hebben een duwtje nodig om in het licht te komen. Ieder jaar maak ik een groot prentenboek, en ieder jaar denk ik, dit wordt een knaller. Maar als het dan uit is blijkt het toch vaak te bijzonder, te anders. Dit heeft mij wel geleerd dat ik het plezier vooral moet halen uit het maakproces. Deze bekroning voelt daarom echt als erkenning van mijn artistieke, een soort beloning voor twintig jaar auteurschap. De prijs geeft rust in mijn hoofd, en voelt als een aanmoediging: blijf de komende jaren maar dat soort eigenzinnige boeken maken.'

Zee van liefde

Een uitgepuurd prentenboekverhaal over een pinguïn en beer die ontdekken wat liefde is (Lannoo, 4+).

Terra Ultima

Een imaginair reisverhaal en fantasievol bestiarium ineen waarin je je ogen uitkijkt, in beeld gebracht door Raoul Deleo en samengesteld door Noah J. Stern (Lannoo 10+).

Raoul Deleo over de Woutertje Pieterse Prijs

Foto: Annemare Terhell

'Ik ben nog vrij onbekend in de kinderboekenwereld. Van de Woutertje Pieterse Prijs – ik schaam mij diep – hoorde ik pas een jaar geleden voor het eerst. Toen ik vernam dat ik met *Terra Ultima* gewonnen had, was ik dan ook enorm verbaasd. Tussen de genomineerden bevonden zich veel titels met voor nu heel belangrijke, relevante onderwerpen. Ik had gedacht dat de vakjury die zou verkiezen. Dat deskundigen uit het veld *Terra Ultima* hebben gekozen vind ik een groot compliment: het winnen van de prijs voelt als een erkenning voor al die jaren werk die ik in het boek heb gestoken. De Woutertje

Pieterse Prijs stelt kwaliteit centraal. Er wordt een niveau aangegeven waarnaar uitgevers, schrijvers en illustratoren in hun toekomstige werk kunnen streven. Het begint bij het plezier in het maken, maar tijdens het proces is het interessant om kwalitatief hoogstaande voorbeelden als ijkpunt te kunnen vinden en gebruiken. Daarnaast helpt de prijs natuurlijk om het boek bij zoveel mogelijk lezers te krijgen. Onderschat niet hoe belangrijk dat is. Hetzelfde geldt voor het prijzengeld. Dat geeft mij ruimte nieuwe boeken te maken zoals ik dat zelf wil. Die vrijheid leidt vaak tot verrassende ontdekkingen waaruit de mooiste ideeën ontstaan. Ik voel me niet specifiek een kinderboekenmaker. Maar ik voel wel dat mijn tekeningen en schilderijen een verhaal willen vertellen. De kans dat die een weg vinden naar een nieuw boek is door de toekenning van de prijs een stuk groter geworden.'

ALS DE WERELD JE VERSTIKT

LEZEN & VERDER LEZEN

Gevangen tussen zwart en wit

Brown Girl Dreaming

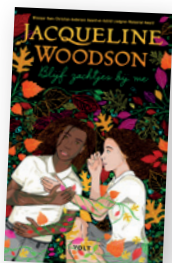
Jacqueline Woodson
vertaling Tirsia With
Volt, € 20,99

15+

Blijf zachtjes bij me

Jacqueline Woodson
vertaling Adèle Westercappel
Uitgeverij Volt, € 15,99

13+

Gevoelvolle jeugdroman uit 1998 over een eerste liefde tussen twee vijftienjarigen die elkaar op een privéschool in New York ontmoeten. Dat klinkt weinig spannend, maar Jeremiah is zwart en Elisha is wit en joods. En ook al willen ze dat hun liefde een 'liefde zonder reden is', gaandeweg speelt hun afkomst steeds meer een rol; immer actueel boek.

Jacqueline Woodson is een van Amerika's bekendste (kinderboeken)schrijvers die alle denkbare (inter)nationale literaire prijzen heeft gewonnen. Wie Woodson wil leren kennen kan het beste beginnen met *Brown Girl Dreaming* dat vorig jaar eindelijk in Nederlandse vertaling verscheen en gaat over haar jeugdervaringen in 'een land gevangen/ tussen Zwart en Wit'.

Tekst Mirjam Noorduijn

Woodsons memoir gaat terug tot de geschiedenis van haar betovergrootouders, die als slaven andermans land bewerkten, 'omhoogkeken en/ de gespiegelde hemelconstellatie volgen/ naar de vrijheid'. Maar die vrijheid blijkt in Woodsons geboortjaar 1963 nog ver te zoeken. Ja, de wettelijke segregatie is afgeschaft. En ja, Martin Luther King laat van zich horen met zijn I-have-a-dream-speech. Maar South Carolina, waar Woodson haar kinderjaren bij haar grootouders doorbrengt, is onverminderd racistisch. Als in een 'oorlog' wordt er gestreden voor het vrije leven van zwarte mensen, aldus Woodson. Teleurstellend: als de zevenjarige Jackie naar New York verhuist blijkt het in het noorden niet veel beter. De 'oorlog' mag dan minder zichtbaar zijn, constateert ze wrang: 'In de stad worden we/ in de winkels altijd gevolgd/ alleen omdat we bruin zijn.'

Brown Girl Dreaming ontleent zijn kracht aan de vloeiende vrije versvorm. In hoofdstukjes die lezen als treffende anekdotes – 'elk verhaal als een foto/ waar we in kunnen kijken' om met Woodsons eigen poëtische woorden te spreken – vertelt ze bescheiden en onopgesmukt haar levensverhaal dat vooral ook de wordingsgeschiedenis van haar schrijverschap is. Al jong weet ze: 'Op een dag wil ik woorden vangen./ Ik wil ze vasthouden/ dan zacht wegblazen, kijken hoe ze/ uit mijn handen zweven.'

Dat maakt *Brown Girl Dreaming* meer dan een oorspronkelijke memoir en reis door de Amerikaanse geschiedenis. Het boek leest als een onvervalste ode aan de troostrijke kracht van verhalen. Het biedt 'een andere plek' waar je kan zijn 'als deze wereld je verstikt' en is voor iedereen die zich ooit onbegrepen en onzichtbaar heeft gevoeld: 'a gift to all who read it', volgens de jury van The National Book Award 2014.

King en de drakenvlinders

Kacen Callender
vertaling Annelies Jorna
Querido, € 18,99

12+

Na zijn broers dood worstelt King (zwart) met zijn coming out: Khalid zou hem haten als hij wist dat King net als zijn beste vriend Sandy (wit) homo was. Wanneer King Sandy helpt vluchten voor diens wrede vader (stadssheriff) wordt hij onvermijdelijk geconfronteerd met angst, racisme en homofobie in de zwarte gemeenschap op Louisiana's platteland.

67 seconden

Jason Reynolds
vertaling Maria Postema
Blossom Books, € 16,99

15+

In vrije versvorm vertelt Reynolds in confronterende beelden het verhaal van Will (vijftien) die zijn doodgeschoten half-criminele broer Shawn wil wreken. Gedurende de 67 seconden in de lift naar beneden praat hij in gedachten met degenen die de Shawn zijn voorgedaan. Zal Will – verdrietig, radeloos, woedend en met een pistool op zak – zijn moordplan doorzetten?

De roos uit het beton

Angie Thomas
vertaling Aimée Warmerdam
Moon Young Adult, € 21,99

15+

Mav(erick) Carter (zeventien) – de vader van Starr, heldin uit Angie Thomas' *The Hate U Give* – probeert, terwijl zijn vader zijn straf uitzit, al dealend de touwtjes aan elkaar te knopen. Dat wordt er niet makkelijker op wanneer hij plots zelf vader wordt. Rauw overlevingsverhaal van een kansloze zwarte jongen die met vallen en opstaan het rechte pad zoekt.

Met zijn roman *De saamhorigheidsgroep* won Merijn de Boer vorig jaar de BNG Bank Literatuurprijs en werd daarmee automatisch kanshebber voor *De Inktaap*. Op 24 maart sleepte hij ook die in de wacht. 'Wat ik zo mooi vind: scholieren brengen onwetend van de ins en outs van de literaire wereld hun stem uit.'

Oude idealen voor een nieuwe generatie

Wat wilde je vroeger worden?

‘Schrijver – tot ik als student ging werken bij literair agent Paul Sebes en met een analytischer, kritischer blik naar teksten ging kijken en mijn onbevongen droom om schrijver te worden, vervloog. Ik werd redacteur en heb tien jaar gewerkt bij uitgeverij Van Oorschot. Mettertijd keerde de droom terug: naast mijn werk begon ik weer verhalen te schrijven. Ik stuurde ze naar literaire tijdschriften, ontving de nodige afwijzingen, tot mijn eerste verhaal werd gepubliceerd – zo begon het. Het uitstel van mijn schrijfcarrière zie ik als een zegen: het redacteurschap heeft veel betekend voor het schrijven. En andersom was ik, doordat ik zelf schreef, denk ik beter in staat andere schrijvers te helpen.’

Je verhalenbundel *Nestvlieders*, won in 2012 meteen de Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs voor beste debuut. Wat betekent dat voor een beginnend auteur?

‘Een prijs en lovende recensies helpen je in jezelf te geloven. Maar heel lang noemde ik mezelf nog bescheiden “redacteur en schrijver”. Pas na *t Jagthuys*, mijn derde boek, zei ik onomwonden: schrijver. Toen mijn vrouw en ik naar het buitenland vertrokken – zij werkt voor Buitenlandse Zaken – kon ik me voor het eerst volledig op het schrijven richten. *De saamhorigheidsgroep* had ik niet kunnen voltooien naast mijn werk.’

Wat betekent literatuur voor jou?

‘Als middelbarescholier had ik er totaal geen belangstelling voor, ik was vooral in voetbal geïnteresseerd. Tot ik bleef zitten en een andere docent Nederlands kreeg die mij enorm stimuleerde. Ineens haalde ik hoge cijfers, werd mijn opstel klassikaal voorgelezen; een enorme boost. Mijn broer, die mijn interesse in literatuur zag groeien, gaf me toen een abonnement op het literaire tijdschrift *Tirade* en de roman *Bij nader inzien* van Voskuil cadeau, over studenten Nederlands. Dankzij mijn docent en hem ben ik Nederlands gaan studeren. Vóór *De saamhorigheidsgroep* schreef ik alleen om mezelf te uiten en ik hoopte dat mijn werk gewaardeerd zou worden vanwege de literaire waarde. Om lezers bekommerde ik me niet echt. Met dit boek wilde ik mijn lezers voor het eerst bewust een plezierige ervaring bezorgen.

“Klimaat was destijds al een issue, al heette het toen ‘milieu’”

Wat ik zelf graag lees? Net als in het leven houd ik van humor, lichtheid in boeken. Verhalen om te lachen zonder dat het flauw wordt, zijn moeilijk te schrijven. Anton Valens, Nicolien Mizee en Jeroen Brouwers – enkele van mijn favoriete schrijvers – lukt dat.’

Hoe bracht je een typisch jaarentachtigfenomeen als de saamhorigheidsgroep tot leven?

‘Ik kom zelf uit het milieu, mijn ouders waren lid van zo’n groep. Aanvullend heb ik oude kranten gelezen en films gekeken, zoals *Grijpstra & De Gier* en *Van geluk gesproken...* Mijn verhaalopzet – verschillende personages en periodes, een andere tijd – was ambitieuzer dan bij mijn eerdere boeken. Het was ook een uitdaging om niet té nostalgisch en particulier te worden. Zoals altijd als ik niet durf te beginnen, hielp mijn vrouw me over mijn koudwater-vrees heen: “Ga gewoon pagina’s schrijven, dan zie je daarna wel waar je uitkomt.” Wat ook hielp is dat ik vanuit het buitenland over Nederland kon schrijven, niet afgeleid raakte door overbodige details en sneller tot het verhaal kon komen. We woonden in New York toen ik de opening schreef, die zich daar ook afspeelt. Daarna verhuisden we naar Jeruzalem, waar een later deel is gesitueerd. Ik wilde een oer-Nederlands boek maken – Haarlem vormt een belangrijk decor – dat tegelijkertijd kosmopolitisch is. De personages: in-goede mensen die oprecht het beste voorhebben met de wereld, heb ik geïroniseerd maar niet geridiculiseerd. Ik koester veel sympathie voor ze, met randjes en al: opportunisme, bronstigheid in het pre-#MeToo-tijdperk, vervreemding; ik laat het allemaal zien.’

Het speelt in een andere tijd, toch worden jongeren van nu erdoor geraakt.

‘Klimaat was destijds al een issue, al heette het toen “milieu”. Er zit ook veel drama in, en sociale verhoudingen zijn natuurlijk van alle tijden. Uit de vragen die scholieren stelden tijdens de online uitreiking van De Inktaap, bleek dat ze zich echt tot de genomineerde boeken hadden verhouden. Ik vond het indrukwekkend, te merken hoe kritisch en maatschappelijk betrokken deze generatie is.’ ●

Een topdiplomaat kijkt terug op de jaren tachtig, toen hij kennismaakte met een groepje Haarlemse idealisten. Ze noemden zichzelf de Saamhorigheidsgroep, doneerden tien procent van hun inkomen aan derdewereldprojecten, knutselden en knuffelden. Op geen enkele manier paste hij ertussen, toch deed hij of hun idealen de zijne waren. Meeslepende satire over een groepje wereldverbeteraars en één man die het niets kan schelen, maar voor het eerst in zijn leven verliefd wordt.

De saamhorigheidsgroep,
Merijn de Boer. Querido,
€ 23,99

PRENTEN BOEKEN

Verwachtingen
doorbreken

Tekst
Annemarie
Terhel
Illustratie
Pépe Smit

Anders durven zijn, jezelf overwinnen, je horizon verruimen – het kan allemaal in een prentenboek. Veilig thuis, terwijl je wordt voorgelezen. Dat betekent plezier voor kind én voorlezer, want boeken die de verwachtingen doorbreken, zijn vaak verrassend, roepen vragen op en lees je graag nog een keer.

De jeugd van tegenwoordig

Wat is er met de krokodil gebeurd?

Marina Moskva en Anne Pikkov (ill.), vertaling Naomi Tieman. Samsara. € 14,90 (4+).

Pippa past op

Anna Woltz & Regina Kehn (ill.). Querido. € 15,99 (4+).

Monster in mijn huis

The Umbilical Brothers en Johan Potma (ill.), vertaling Marieke Woortman. Volt. € 14,99 (4+).

Het verlegen vogeltje

Jan Paul Schutten en Liset Celie Gottmer, € 14,99 (4+).

Gaston

Kelly DiPucchio en Christian Robinson (ill.), vertaling J.H. Gever, Gottmer, € 14,99 (4+).

Fred en de (bijna mislukte) verjaardag

Pippé Smit, De Harmonie, € 14,90 (4+).

Slappe hap, of niet?

Krokodillen zijn gek op gevogelte, zie daar maar eens aan te ontkomen. In het hartveroverende *Wat is er met de krokodil gebeurd?* vindt Krokodil een ei. Hij verstopt het in een heuveltje in het zand om het uit te broeden. Tot zijn verrassing kruipt er op een dag een kuikentje uit. Opeten, dat kuiken, vindt Kroko-oma. 'Ze zullen je uitlachen. Kom op! Hap slik weg!' Maar Krokodil kan het niet, het beestje is te lief. Kroko-oma slaakt een zucht. 'De jeugd van tegenwoordig... slappe hap!' De Russische Marina Moskvina schreef een humoristisch verhaal over anders durven zijn, de Estse illustrator Anne Pikkov maakten er cartooneske tekeningen bij. In zwerige zwarte lijnen tekent zij hoe krokodil vleugels aantrekt en wegvliegt met het kuiken in zijn kielzog. Wat er van hen is geworden, weet niemand, want dit prentenboek laat zich lezen als een sprookje.

Stoere oppas

Wie past op wie? In *Pippa past op* weet je het zo net nog niet. Pippa is een nonchalant, jongensachtig type en ziet er helemaal niet uit als een oppas, vinden Saar en Felix. Maar vooruit, mama is er niet, dus ze spelen wel met haar mee. Na een potje

voetballen (waarbij er een bloempot sneuvelt), hutten bouwen met stoelen op de bank (met een geschaafde elleboog als gevolg), en een spaghetti-ongeluk in de keuken (die onder de tomatensaus zit), constateren ze: Pippa ziet er nog steeds niet uit als een oppas. Maar als Saar in paniek raakt omdat haar knuffelkonijn is kwijtgeraakt, draaien de rollen toch om en blijkt dat Pippa best goed kan troosten. 'Niet huilen liefje,' zegt ze met precies dezelfde woorden die hun mama altijd gebruikt. *Pippa past op* is een grappig voorleesverhaal over levensechte kinderen. Anna Woltz schrijft herkenbaar en met humor, Regina Kehn tekent expressief en verbeeldt de puinhoop die de kinderen maken in prachtige, warme tekeningen.

Wie is het monster?

Het lijkt volstrekt logisch om op zoek te gaan naar een monster in *Monster in mijn huis*. In vierregelige verzen word je steeds opgeroepen om te zoeken, op elke pagina is er wel een te vinden. In de badkamer staart een eenogig pluizig wezen je aan door zijn duikbril. In de slaapkamer zie je een groene glibber die zijn miniglibber in bed voorleest uit *Peter Pan*, terwijl er vrolijk een schemerlampje uit zijn kop bungelt. Maar wie hier het echte monster is, ontdek je pas op de een-na-

laatste bladzijde van dit speelse boek. Het Australische komische duo The Umbilical Brothers zet je, net als in hun shows, maar al te graag op het verkeerde been. De in Berlijn woonachtige kunstenaar Johan Potma maakte er sfeervolle tekeningen bij. Monsters schilderen is zijn specialiteit. Hij gebruikt daarvoor hout als achtergrond, of schildert op oude foto's of pagina's van encyclopedieën, wat zijn illustraties een gelaagde diepte geeft.

Dapper zijn

Verlegenheid kan een handicap zijn. Op de mooiste dag van de lente zijn alle vogeltjes druk met nestjes bouwen, maar Groenling durft niet. Hij vraagt merel om hem te helpen. 'Zou jij dat groenlingvrouwtje willen vragen of ze met mij een nestje wil beginnen?' Geregeld, denkt hij. Maar merel verstaat iets heel anders, iets met een kauw en op het hoofd van een ekster springen, en zo begint een doorfluiterspelletje dat leidt tot een enorme spraakverwarring. In een grote optocht vliegen de vraagstellers achter elkaar aan. Je ziet de bui al van mijlenver hangen: Groenling moet het toch echt zelf opknappen. Hij haalt diep adem en doet dan zelf zijn onderzoek met het oudst bekende Nederlandse liefdesliedje: 'Alle vogels zijn al een nestje begonnen, behalve jij en ik...' Jan Paul Schutten schreef een aandoenlijk verhaal over dapper durven zijn, Licet Celie verbeeldde het in kleurrijke tekeningen, die uitblinken in helderheid en compositie. Je zou ze zo aan de muur willen hangen.

Pupverwisseling

Hoe je eruitziet bepaalt niet altijd hoe je bent. Zo zijn de pups van mevrouw Poedel uit *Gaston* echte troetelhondjes. Fifi, Foefoe, Oe-la-la en Gaston nippen hun water, slobberen nooit en keffen heel keurig. Die van mevrouw Bulldog zijn juist een zootje ongeregeld en slopen en stoeien

erop los. Toch is er iets vreemds, want Gaston lijkt op een bulldog en Antoinette op een poedel. Als de gezinnen elkaar tegenkomen in het park, besluiten de moeders hun twee pups te verwisselen, zodat alles weer klopt, maar dat pakt toch niet helemaal goed uit. Kelly DiPucchio en Christian Robinson zijn in eigen land gevierde prentenboekmakers. De Afro-Amerikaanse Robinson pleit voor meer diversiteit in prentenboeken en zegt daarover: 'Voor veel kinderen zijn prentenboeken een eerste kennismaking met de wereld. Dat je jezelf kunt herkennen, is belangrijk. Het zegt: je doet ertoe, je bent zichtbaar, en je bent waardevol.' Dat heeft hij, ook in dit boek, mooi verbeeld.

Verjaardagstaart

Pippé Smit maakt graag prentenboeken die tegen conventies ingaan. Het verhaalverloop is vaak onvoorspelbaar, de gebeurtenissen zijn onregelend. Zo gaf ze Fred (het heel erg eigenwijze) hert zomaar een paar handen in plaats van hoeven – want in verhalen kan immers alles. In *Fred en de (bijna mislukte) verjaardag*, alweer zijn zesde avontuur, ontdekt hij dat Anton de boswachter jarig is. Fred, die altijd geïnteresseerd is in verschillen tussen de mensen- en de dierenwereld, vraagt zich af wat dat is. 'Dat je één keer per jaar blij bent dat je geboren bent,' zegt Anton. Toch kijkt Anton sip, want niemand heeft aan hem gedacht. De dieren gaan op zoek naar een geschikt cadeau om hem op te vrolijken, maar hebben geen idee wat ze kunnen geven. Wortels? Eikels met spuug? Een muizenbaby, oppert mevrouw Muis, want daar heeft ze er toch meer dan genoeg van. Op de warme krijttekeningen, die het boek onweerstaanbaar aantrekkelijk maken, trekken ze in optocht naar Antons huis om hem te verrassen met een 'verjaardagstaart'. Geen taart, maar een staart, want je zal maar zonder zitten. Daar moeten deze dieren echt niet aan denken. ●

Het Mooie Kinderboekenfestival, waarin boeken tot leven komen met behulp van performances en kunstzinnige verbeeldingen, doet binnenkort Bibliotheek Mariënburg & LUX aan in Nijmegen (12 juni) en de Verkadefabriek in Den Bosch (19 juni).

Dit jaar kunnen de bezoekers kiezen uit twee routes. Kinderen tot zeven jaar gaan onder meer naar Marrakech, waar een spannend verhaal wordt verteld over een meisje dat haar moeder kwijtraakt op de markt. Ook krijgen ze een workshop mime spelen en worden ze ondergedompeld in een zee van liefde, naar het prijswinnende boek van Pieter Gaudesaboos. Kinderen vanaf zeven jaar maken kennis met de fantasiewereld van Tonke Dragt en reizen terug in de tijd naar Doggerland. Wie durft, reist naar het pas ontdekte continent Terra Ultima, naar het gelijknamige boek dat dit jaar werd bekroond met de Woutertje Pieterse Prijs. Om ook gezinnen te bereiken die niet zo snel uit zichzelf naar een festival gaan, worden in alle drie de steden gratis toegankelijke voorprogramma's in de wijken georganiseerd.

kinderboekenfestival.nl

Schildpad in de

DISCO

Na *Klein verhaal over liefde* (1995), *Wat niemand had verwacht* (2009), en *Het gelukkige eiland* (2017), maakte illustrator Marit Törnqvist opnieuw een eigen prentenboek.

Schildpad en ik is een prachtig cyclisch verhaal over een opa die zijn kleinzoon vlak voor zijn vijfde verjaardag een schildpadje cadeau doet. Niet zomaar, er hoort een verhaal bij over hoe opa zelf voor zijn vijfde verjaardag een schildpadje cadeau kreeg van zijn eigen opa, dat was meegelift op zijn reis over de Grote Oceaan. Het diertje was zo klein dat het in een treinwagentje paste en kon meespelen, maar toen opa groter werd, bleef schildpad sla eten en groeien en paste het dier niet meer in huis. Daarom reisde opa met zijn schildpad naar het geboorteland van zijn grootvader om daar uiteindelijk de liefde van zijn leven te ontmoeten: oma. *Schildpad en ik* laat zich lezen als een gelaagd verhaal over liefde en migratie, waarin de schildpad staat voor wat opa aan geschiedenis en culturele bagage met zich meedraagt. Marit Törnqvist illustreerde het met veel warmte en humor. De jonge opa danst met zijn schildpad in de disco; bij aankomst in het land van opa voelt hij zich direct vertrouwd omdat iederéén daar rondloopt met een aangelijnde schildpad.

Schildpad en ik,
Marit Törnqvist. Querido,
€ 17,99 (5+)

Opruimen, die wereld!, Ursus Wehli, fotografie Uwe Düttmann en Jos Schmid. De Harmonie, € 14,90.

ORDE IN DE CHAOS

Na *Opruimen, dat is de kunst!* (2012), waarin hij frietbakjes, parkeerterreinen en stukjes fruit in keurige rijtjes sorteerde, en *Kunst aan de kant!* (2013), dat schilderijen 'opruimde', is er een nieuw kijkboek van Ursus Wehli.

In *Opruimen, die wereld!* gaat de Zwitserse theatermaker, cabaretier en kunstenaar opnieuw de strijd aan met de entropie. In steeds twee tegenoverliggende beelden worden onder meer een rommelig klaslokaal, een drukbezocht park en een chaotisch gezin tot de orde gebracht. Wehli verstopt veel grapjes in zijn strak geregisseerde opnames en creëert geestige tegenstellingen. In het bos ravottende kinderen krijgen schone kleertjes en worden in een designhuiskamer lusteloos achter een iPad geplakt. Het is een leuk fotoboek waarin je allerlei details kunt ontdekken en dat toegang geeft tot enkele video's. Zo verwijst de qr-code voorin naar een animatie waarin deze code wordt gesorteerd in blokjes en streepjes.

Lezen in de klas

Alle basisscholen hebben dit voorjaar een exemplaar gekregen van *De leukste kinderboekencampagnes*. De brochure is vernieuwd en biedt een helder overzicht van alle informatie betreffende de leescampagnes voor het komende schooljaar 2022-2023: de Kinderboekenweek, de Kinderjury, Nederland Leest junior, De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd.

Naast beschrijvingen van het Kinderboekenweekgeschenk *Waanzinnige Boomhutverhalen* van het Australische duo Andy Griffiths en Terry Denton, het Prentenboek van de Kinderboekenweek *Egalus* van Marije Tolman, en de campagnetitel van Nederland Leest junior *Regels van drie* van Marjolijn Hof, biedt de brochure een overzicht van alle thematitels van de Kinderboekenweek en de complete Prentenboeken top 10. Verder worden de opleidingen Open Boek, Vol van Lezen en Creatief Schrijven in de klas belicht en komen recente inzichten uit leesonderzoek aan bod. De Kinderboekengids is online te raadplegen op www.issuu.nl/onderwijs.cpnb.nl

Portret Jutte: Sven Scholte, Portret Akveld: Justin Fox

Feest met taart

Maximiliaan Modderman geeft een feestje (Lannoo, 3+) van Joutje Akveld en illustrator Jan Jutte staat volgend jaar centraal tijdens De Nationale Voorleesdagen.

In dit grappige boek geeft sloddervos Maximiliaan een wild feestje voor beestjes. Papa en mama vinden al die viezigheid vast niet leuk, daarom besluit Maximiliaan dat zijn kleren in bad moeten. En vooruit – de beesten dan ook. De in Zuid-Afrika woonachtige Akveld: 'Dit boek is mijn ode aan Annie M.G. Schmidt, want dit mannetje maakt er een bende van zoals Floddertje, zou je kunnen zeggen.' Jutte maakt er in zijn vrolijke tekeningen een gezellige bende van met veel taartklodders, chocoladesnoetjes en waterpret. Tijdens De Nationale Voorleesdagen, die plaatsvinden van 25 januari tot en met 4 februari 2023, is het Prentenboek van het Jaar verkrijgbaar in een mini-editie. De complete Prentenboeken Top 10 is te vinden op de website. hebban.nl/nationalevoorleesdagen

WINNAARS van de LEESPLUIM

MAART

Later als ik groot ben is een beeldverhaal met paginagrote tekeningen van Mattias de Leeuw op soepel rijm van Bette Westera over een meisje dat veel wil durven: 'Olifanten zoenen op de puntjes van hun slurven/ Slapen op de zolder van een donker spookkasteel [...]'. Mooie dromen en dappere plannen, maar de sprong van de hoge duikplank – die bewaart ze voor later, net als de rest (Lannoo, 4+).

APRIL

In het ontroerende *Amos Muis blijft een dagje thuis* van Philip C. Stead en Erin E. Stead (ill.) trekt een oude man elke dag zijn nette pak aan om naar de dierentuin te gaan. Daar speelt hij elke dag een potje schaak met de olifant en doet hij een hardloopwedstrijdje met de schildpad. Als Amos ziek wordt, besluiten de dieren om de rollen om te draaien en bij hem op ziekenbezoek te gaan (vertaling Lourens van Veluw. Paolo, 3+).

MEI

Het kartonboek *Wat gaat mama doen?* van Carly Madden met illustraties van Juliana Perdomo doorbreekt rolpatronen. Achter ieder flapje vind je een andere moeder. De een rent brullend als een leeuw door de kamer en bakt pannenkoeken voor juichende kinderen. De volgende mama draagt en jas en een tas om uit werken te gaan. Maar ook is er nog een stoere mama die met een grote hamer de schommel repareert (Gottmer, 2+).

KINDERBOEKEN AMBASSADEUR

Manon Sikkel blikt terug

Het was een feestelijk moment: terwijl op de achtergrond foto's geprojecteerd werden van hoogtepunten uit haar driejarige ambassadeurschap, werd vertrekkend Kinderboekenambassadeur Manon Sikkel geïnterviewd door presentator Rik van de Westelaken. Ze kijkt met een goed gevoel terug op haar – vanwege de coronatijd extra lange – ambtstermijn. 'Op een podium tijdens zo'n formeel moment op het congres, krijgt het echt belang. Toen ik drie jaar geleden begon, realiseerde ik me tijdens de installatie: nu begint het! Dit is voor het echie.'

Even terug naar dat moment, drie jaar geleden. Wat waren je ambities?

'In de weken voordat ik geïnstalleerd werd, had ik een lange lijst gemaakt met dingen die ik allemaal wilde doen. Al vrij snel realiseerde ik me: dat gaat nooit allemaal lukken. Wat ik niet had voorzien, was dat ik voor ongelooflijk veel interviews werd uitgenodigd. Dat heeft me enorm geholpen: ik had meteen een platform in alle bladen en kranten, van *Het Parool* tot *Happinez*, om over mijn plannen te vertellen. Dat kost veel tijd, maar het helpt ook om je ambities scherp te formuleren.'

Je belangrijkste speerpunt was dat de jeugdliteratuur inclusiever en diverser zou moeten worden.

'Ja, daar begon het mee. Ik heb dat al vrij snel uitgebreid naar: tegen stereotypen. Dat hielp beter om mijn boodschap uit te leggen, ontdekte ik. Als je zegt dat de jeugdliteratuur inclusiever en diverser moet worden, zou je namelijk kunnen denken dat je veel verschillende personages in je boeken moet opvoeren. Het gaat mij er ook om dat personages minder stereotype moeten zijn. Kijk naar de gemene juffen in kinderboeken: die zijn altijd dik, oud en lelijk. Ik vind dat in een goed kinderboek je uiterlijk niks zou moeten zeggen over je innerlijk. Je leeftijd, je huidskleur, je geaardheid, je geloof, je gewicht, je lengte, of je een bril draagt of niet – dat zegt helemaal niets over wat voor persoon je bent. Ik hoop dat

schrijvers daar op een andere manier naar zijn gaan kijken.'

Je hebt de tijd mee: diversiteit is de afgelopen jaren een modewoord geworden.

'Ja, dat klopt. Ik begon met mijn boodschap nog voor de Black Live Matters-beweging flink in het nieuws kwam. Ik denk dat iedereen er klaar voor was en zich realiseerde: in kinderboeken valt iets te winnen. Eerst richtte de discussie zich op de vraag: moeten er niet meer diverse schrijvers komen? Het antwoord daarop is: ja, uiteraard. Het is belangrijk dat alle kinderen zich gerepresenteerd voelen in boeken, en je schrijft nu eenmaal het geloofwaardigst over je eigen achtergrond. Maar zolang die schrijvers er niet genoeg zijn, moet je niet wachten om kinderboeken aan te passen. Laatst sloeg ik een boek open en las ik alleen maar Hollandse namen. Daar schrik ik echt van. Dat is zo ouderwets! Alle schrijvers die scholen bezoeken weten dat er in elke klas kinderen zijn die Ademcan, Yousef of Hajar heten. Het is echt een gemiste kans om die namen niet te gebruiken.'

“ DE OPLOSSING IS: GELD

Tijdens Lezen Centraal droeg **Kinderboekenambassadeur Manon Sikkel** de ambtsketting over aan haar opvolger, illustrator **Martijn van der Linden**. Na drie jaar ambassadeurschap zijn de knelpunten rond leesplezier en leesmotivatie haar glashelder geworden: 'Je kunt duizenden werkgroepen oprichten, je kunt dikke rapporten schrijven, maar als je wilt dat kinderen lezen, dan móét je tijd en geld vrijmaken voor boeken.'

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Je hebt veel rondgereisd door Nederland om lezingen te geven. Wat is je opgevallen?

‘Ik heb in de afgelopen jaren zoveel kinderen, studenten, leerkrachten en leesconsulenten gezien, dat ik daarmee een goed beeld heb gekregen van de problemen rond lezen en leesmotivatie. Zo heb ik alle pabo’s van Nederland minstens een keer bezocht om eerste- en tweedejaars studenten te vertellen over leesplezier. Altijd begon ik met de vraag: wie houdt er van lezen? Als een kwart zijn vinger opstak, dan was dat opvallend veel. Het grootste deel van de pabo-studenten houdt niet van lezen, heb ik na al die bezoeken moeten concluderen. Van het gebrek aan leesmotivatie ben ik echt geschrokken. Dat een student alles wat met lezen te maken heeft saai en soms zelfs vervelend vindt, dat vind ik heel erg.’

Wat zou er moeten gebeuren om het tij te keren?

‘De oplossing is: geld. Je kunt duizenden werkgroepen oprichten, je kunt dikke rapporten schrijven, je kunt met

In het septembernummer van tijdschrift *Lezen* vertelt de nieuwe Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden over zijn plannen en ambities voor de komende twee jaar.

z’n allen je hoofd schudden om hoe erg het gesteld is met het leesplezier, maar als je wilt dat kinderen lezen, moet je tijd en geld vrijmaken voor boeken. Dat de helft van de scholen geen schoolbibliotheek heeft, en dat op veel plaatsen geen Openbare Bibliotheek meer is, is zorgwekkend. Je moet ervoor zorgen dat alle kinderen in Nederland, ongeacht waar ze wonen, toegang hebben tot een Bibliotheek die altijd open is. Dat er geld beschikbaar is om nieuwe boeken te kopen en dat er tijd wordt vrijgemaakt waarin je als kind kunt lezen.’

Maar als er geen leerkracht is die jou met lezen op weg helpt?

‘Daar zijn gelukkig leesconsulenten voor. Die doen fantastisch werk. Zij weten wat scholen nodig hebben en hebben de kennis en het enthousiasme om leerkrachten te inspireren. In al die jaren heb ik steeds herhaald: je hoeft als leerkracht niet van lezen te houden, als je maar zorgt dat er boeken zijn en dat je tijd beschikbaar stelt. Mensen worden daar ontzettend boos om, dat ik dat zeg – want zo zou het niet moeten zijn. Maar we leven niet in een ideale wereld. Ik denk dat je beter met de realiteit rekening kunt houden en die is dat het merendeel van de (aankomend) leerkrachten nu eenmaal niet van lezen houdt. Daarom denk ik, heel praktisch: waar we nu voor moeten zorgen, is dat er een generatie kinderen komt die wél van lezen houdt. Zij worden over tien jaar de nieuwe leerkrachten. Wat je nodig hebt, is op iedere school een leescoördinator die haar collega’s kan inspireren. Samen met de leesconsulent van de bibliotheek kan die ervoor zorgen dat de juiste boeken de school binnenkomen.’

Wat waren de hoogtepunten van deze afgelopen drie jaar?

‘Coronatijd zorgde voor meer virtuele ontmoetingen. Daardoor gingen *Childrens Laureates* uit de hele wereld samenwerken. We hadden Zoom-meetings met collega’s in Noorwegen, Australië, Wales, Amerika... Die internationale samenwerking vond ik heel bijzonder. Het tweede hoogtepunt, vlak voor het einde van mijn ambtstermijn, was een doorbraak in de slepende kwestie rond royalties voor schoolbibliotheken. Al tien jaar strijden

WAAR WE NU VOOR MOETEN ZORGEN, IS DAT ER EEN GENERATIE KINDEREN KOMT DIE WÉL VAN LEZEN HOUDT.

schrijvers en illustratoren voor een eerlijke leenvergoeding. Dit voorjaar hebben we gezamenlijk, in één week tijd, een hele serie video’s opgenomen waarin we uitleggen hoe belangrijk het is dat kinderen boeken van school mee naar huis kunnen nemen, maar dat je dat alleen kunt doen als de makers daarvoor betaald worden. Samen hebben we de toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Van Engelshoven een brief aangeboden. En nu gaat het, na al die jaren, echt gebeuren: er komt een leenvergoeding. Dit laat heel mooi zien dat leesbevordering ook een politieke zaak is: als we als land willen dat alle mensen goed kunnen lezen, dan moet je geld vrijmaken voor goed leesonderwijs.’

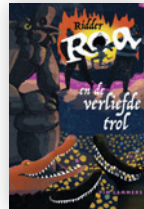
Wat heb je jouw opvolger Martijn van der Linden meegegeven?

‘Dat wat ik zelf heb meegekregen van mijn voorgangers Hans en Monique Hagen, en wat zij weer hebben meegekregen van hun voorganger, Jan Paul Schutten. Kies iets wat jij belangrijk vindt en wat dicht bij jezelf ligt, en blijf daar op allerlei verschillende manieren op terugkomen. Houd je bij één boodschap en blijf die herhalen. In de reclamewereld is dat een beproefd concept. En verder: laat je verrassen. Je kunt je van tevoren heel moeilijk voorstellen wat het ambassadeurschap inhoudt. Je ontmoet allerlei mensen die zich voor dezelfde zaak inzetten. Maak daar gebruik van: vraag ze om hulp, bedenk samen plannen. En vergeet niet om daarvan te genieten.’ ●

Illustratie Natascha Stenvert

LEZEN VOOR beginners

Beginnende lezers kunnen hun hart ophalen aan **Ridder Roa en de verliefde trol** van Pim Lammers met illustraties van Natascha Stenvert. Daarin krijgt de stoere ridder-prinses te maken met struikrovers en een boze trol. Het is het derde deel in een grappige zelflees-serie, waarin meisjes ook ridder kunnen worden, slechteriken lief willen zijn, de heks vegan is en de sprookjesregels herschreven worden (Zwijsen, 8+).

Dit gebeurde allemaal echt van Joulke Akveld met illustraties van Kees de Boer is een hilarisch nieuw deel in de serie Tijgerlezen. Cees wil een boek gaan lezen in de tuin, maar haar luidruchtige burens maken te veel herrie. De 'overkanters' zijn het ergst: ze houden van muziek draaien, dansen en barbecueën. Gelukkig heeft Cees' vader een hele mooie sloopkogel en weet zij waar de hendel zit (Querido, 8+).

COWBOYS MET HUIDHONGER

De Willem Wilminkprijs voor het Beste Kinderlied werd dit voorjaar gewonnen door Jurrian van Dongen (tekst) en Jan en Keez Groenteman (compositie) met 'Give me some skin'.

Het lied komt uit een cowboy-voorstelling van Jurrian van Dongen en gaat over de kracht van aanraking: 'Schiet een gaatje in mijn oorlel of m'n hoed/ Maak een grap over mijn borsthaar als het moet/ Boei m'n handen en m'n voeten/ Stop m'n kop maar in een strop/ Maar doe voorzichtig met mijn huid/ Daar ben ik zuinig op,' zingen drie cowboys in een filmpje dat in *Het Klokhuis* te

zien was. Van Dongen is werkzaam op de redactie van *Het Klokhuis* en is daarnaast als docent verbonden aan verschillende theateropleidingen. Hij schreef liedteksten voor onder anderen Jenny Arean, Lenette van Dongen, Karin Bloemen en Wende Sniijders, en geniet binnen het vak grote waardering. Eerder won hij tweemaal de Annie M.G. Schmidt-prijs voor het beste theaterlied. De publieksprijs ging naar Robert Ramaker met zijn nummer 'De machinist'. Componist, muzikant en theatermaker Dirk Scheele ontving de Buma Kindermuziekprijs 2022, een oevreprijs die dit jaar voor het eerst werd toegekend.

Zomerlezen

Twitch en de vlucht van de ijsvogel van M.G. Leonard is het ultieme zomerboek. Twitch is graag alleen en brengt zijn dagen door met hutten bouwen, door het bos scharrelen en het trainen van zijn zelf gefokte duiven. Als zich een ontsnapte overvaller in zijn bos schuilhoudt, maakt hij nieuwe vrienden en beleeft hij een verrassend avontuur (Lannoo, 9+).

De hoofdpersoon uit **Het grote leven van Kleine Fons** van Henry Lloyd en Laurens Rawie (ill.), weet zeker dat hij later heldendaden zal verrichten en leest graag over zijn grote voorbeeld: de heldhaftige ridder Franz van Winderig-Battenburg. Een sprookjesachtig en humoristisch boek over de vraag wat iemand werkelijk tot een held maakt (Querido, 9+).

Mot uit het nieuwe boek van Sanne Rooseboom, **Mot en de metaalvissers**, heet eigenlijk Vlinder en lijkt in niks op haar moeder. Die wil het liefst een opgeruimd, luchtig kind in een jurkje. Maar Mot houdt van zwarte kleren en van de oude, rommelige stad waarin ze opgroeit. Als ze van haar zakgeld een magneet koopt en een duikboot ontdekt, breekt er een spannende tijd aan (Sanne Pluim (ill). Van Goor, 10+).

SHAKESPEARE VERLIEFD

Komend schooljaar trekken De Toneelmakerij en Circus Treurdier door het land met *As you like it*, een shakespeariaanse romcom over verliefd zijn. Als Rosalinde samen met haar nicht uit huis wordt gezet, vluchten de meisjes het bos in en gaan ze op zoek naar Rosalindes vader die ergens in de Ardennen een populaire naturistencamping runt. Uit angst voor struikrovers en andere griezels verkleedt Rosalinde zich als jongeman. Ook Orlando houdt zich schuil in het bos en de jongeren ontmoeten elkaar bij een *poetry slam*. Het is liefde op het eerste gezicht, maar Rosalinde houdt de boot toch af. Is Orlando wel echt verliefd op haar? Of is hij eigenlijk verliefd op zichzelf? Is iemand die gek is van verliefdheid überhaupt wel te vertrouwen? Deze vrije bewerking van Shakespeares bekendste komedie wordt gespeeld door negen acteurs, onder wie Ellen Parren, Wart Kamps en Peter van Rooijen. De regie is in handen van Paul Knieriem. Voor basisscholen en vo-scholen is er een uitgebreid educatief pakket beschikbaar met veel aanknopingspunten voor een gesprek over liefde, genderidentiteit en zelfacceptatie.

As you like it (8+) speelt van oktober 2022 tot en met januari 2023. Zie stipproducties.nl voor de speellijst en verkoopinformatie voor scholen.

Poolse peuterpret en turfstekers

Toos van den Beuken is al veertig jaar actief als leescoach, jeugdbibliothecaris, en trainer van de cursus Open Boek in de regio Helmond-Peel. Vanwege haar onvermoeibare inzet werd ze onderscheiden als NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar 2022. Ze vertelt over de projecten die ze tijdens haar lange carrière in de Bibliotheek heeft opgestart.

Toos van den Beuken: 'Dat ik dit werk zo lang heb volgehouden en het nog steeds met zoveel plezier doe, is omdat het vak zich zo sterk heeft ontwikkeld. Begin jaren tweeduizend stond cultuureducatie bijvoorbeeld sterk in de belangstelling. Destijds heb ik een schoolproject ontwikkeld rond *De dans van de drummers* van Hans Hagen en Philip Hopman, waarin kinderen ook een workshop drummen kregen aangeboden. Een goed literair verhaal gekoppeld aan een kunstdiscipline, dat kan de ervaring van een boek heel mooi versterken, ontdekten we. Het werd een voorbeeld van een *best practice*. Later volgde een project met Jacques Vriens rond *Weg uit de Peel*, dat zich hier in de regio afspeelt. Erfgoededucatie, maar dan vanuit een verhaal. Daar zat ook een stukje kunstbeschuwing bij in de vorm van portretten van Martien Coppens, die prachtige foto's heeft gemaakt van turfstekers. Met dat project hebben we toen twee prijzen gewonnen.

In de periode daarna kwam de Bibliotheek op school. Vijf jaar lang ben ik accountmanager geweest en voerde ik gesprek-

ken met directies van scholen die zich wilden aansluiten. Dat was een intensieve tijd. De laatste jaren is mijn focus verschoven naar anderstaligen. Hier in Helmond spreekt een kwart van de kinderen thuis een andere taal. Toen ik mij realiseerde hoe eenzijdig wij in de Bibliotheek zijn gericht op de Nederlandse taal en cultuur, ben ik daarmee aan de slag gegaan. Zo hebben we voor het programma meertalige Boekenpret vertalingen van titels als *Rupsje Nooitgenoeg* aangeschaft in het Arabisch, Pools, Turks en Engels. Kinderen kunnen die boeken in hun eigen taal via school lenen om mee naar huis te nemen.

Op school wordt hetzelfde boek dan in het Nederlands voorgelezen, zo leren ze makkelijker nieuwe Nederlandse woorden. Daarnaast organiseren we bijeenkomsten voor Poolse ouders, dat doe ik samen met een Poolse vrijwilliger. Met laagdrempelige activiteiten halen we ouders binnen en laten we zien wat het aanbod voor jonge kinderen is, hoe ze bezig kunnen zijn met boeken en hoe ze kunnen werken aan hun eigen taalvaardigheid.' cpnb.nl

INTERVIEW

Joke Linders
over *Tussentijd*

TIJD VOOR EEN CANON!

Jongeren hebben recht op hun eigen literatuur, met een inhoud en vorm die uitdaagt en herkenning oproept, zo betoogt Aidan Chambers in *Tussentijd*. Joke Linders vertaalde en verzorgde de Nederlandse uitgave van *The Age Between* (2020), een bundel prikkelende essays, waarin de 87-jarige Chambers ervoor pleit jongerenliteratuur serieus te nemen: 'Een eigen poëtica en canon horen daarbij.'

Tussentijd.
Over het schrijven voor jongeren,
Aidan Chambers,
vertaling Joke
Linders. Schaep14,
€ 19,95.

Tekst en foto
Annemarie Terhell

Het was 1986. Aidan Chambers was op bezoek in Nederland om een Zilveren Griffel in ontvangst te nemen voor zijn jeugdboek *Tirannen*, Joke Linders zou hem interviewen voor het *Haarlems Dagblad*. Onderweg naar de Grote Markt, waar het interview zou plaatsvinden, wist hij haar te ontfoetselen dat ze voor de klas stond en nodigde hij zichzelf uit voor de les Nederlands. Met een paar gerichte vragen kreeg hij de leerlingen in drie vwo aan de praat over hun leesvoorkeuren en wat hen bezighield. Het is Chambers ten voeten uit, zoals Linders hem beschrijft in haar voorwoord bij *Tussentijd*. In de decennia die volgden groeide Chambers uit tot een begenadigd schrijver van jongerenliteratuur en een enthousiast leesbevorderaar, die ook in Nederland zalen vol bibliothecarissen en leerkrachten inspireerde met zijn verfrissende benadering om kinderen met plezier aan het lezen te krijgen.

Hoe zou je Aidan Chambers willen karakteriseren?

Joke Linders: 'Als een zeer bewogen en betrokken schrijver die wil communiceren met zijn lezers. Daar heeft hij alles voor over. Hij stort zich er helemaal in – zowel in zijn boeken als in hoe hij de lezer kan bereiken, zonder daarvoor op zijn hurken te gaan. Zo heb ik hem ook leren kennen: als een geweldig onderwijzer, spreker, inspirator, die heel gemakkelijk contact maakt met zijn publiek. Als je kijkt naar zijn oeuvre, dan zie je dat hij zich enorm goed kan verplaatsen in de verschillende leeftijdsfasen die jonge mensen doormaken en de problematiek die daarbij hoort. Daar valt hij helemaal mee samen. Zelf gebruikt hij daarvoor de term "infusie". Dat is toch een kenmerk van literatuur: dat je met taal kunt spelen en oog en oor hebt voor je publiek.'

Wat maakt hem zo bijzonder als leesbevorderaar?

'Dat begint bij hetzelfde. Hij verdiepte zich in hoe je kinderen en jongeren tot lezen kunt brengen, vanuit het besef dat het systeem waarmee hijzelf opgroeide en altijd heeft geworsteld, niet volstaat. Hij is met lezers én docenten gaan praten en heeft wat ze zeiden serieus genomen. Vandaaruit heeft hij een eigen didactiek ontwikkeld die hij beschrijft in *Leespraat*. De kern daarvan is: ga het gesprek over boeken aan, en luister naar elk antwoord dat kinderen geven, want het leidt tot een volgende vraag. Zo kom je in contact met de kinderen die je tot lezen wilt brengen.'

Opmerkelijk is dat hij zelf zo heeft geworsteld met lezen als kind. Hoe kwam dat?

‘Hij was heel verlegen en had moeite met communiceren. Tijdens zijn lagerschooltijd voelde hij zich voortdurend afgewezen. Tot hij een leerkracht ontmoette die hem wel serieus nam en hem de boeken aanreikte die bij hem pasten. Er ging een wereld voor hem open en die is nooit meer dichtgegaan. Dat klinkt als een eenvoudige truc, maar vergis je niet: het is niet zo makkelijk om te weten waar een lezer aan toe is. Je kunt het niet omzetten in een methode. Het is een attitude.’

Chambers beschrijft in dit boek de weg die hij heeft afgelegd als schrijver voor jongeren die zich bevinden in de ‘tussentijd’. Wat bedoelt hij daarmee?

‘Toen hij als docent in het middelbaar onderwijs werkte, ging hij op zoek naar literatuur die zijn leerlingen zou kunnen aanspreken. Daarbij raakte hij geïnteresseerd in de periode tussen jeugd en volwassenheid, in *the age between*. In het Nederlands gebruiken we daarvoor vaak de term “adolescentie”, en “young adult” voor het boekengenre dat is bedoeld voor jongeren tussen vijftien en achttien jaar. Dat is niet breed genoeg, vindt Chambers, want met achttien jaar ben je nog niet volwassen. Hij definieert aan de hand van Shakespeare en Tolstoj dat de “tussentijd” zo rond je dertiende begint en kan doorlopen tot halverwege de twintig. Het is de periode dat je kind af bent en in conflict raakt met de wereld, waarin je je eigen ideeën ontwikkelt en je eigen pad gaat volgen.’

Waarom is het zo belangrijk dat deze leeftijdsgroep een eigen literatuur heeft?

‘Jongeren moeten zichzelf kunnen herkennen en spiegelen tijdens die belangrijke periode. Dat vraagt een heel andere invalshoek van de schrijver. In dit boek analyseert hij alle kenmerken van de tussentijd: jongeren verwerven hun eigen taal, worden zelfbewuster en autonoom. Seks en liefde gaan een rol spelen, maar ook spiritualiteit. Door het opgroeien kun je geplaagd worden door verwarrende of sombere gevoelens en overmatig piekeren, maar er kunnen zich ook momenten voordoen van transcendentie, waarop je het gevoel hebt dat je ergens bovenuit stijgt.’

Voor wie is *Tussentijd* een interessant boek?

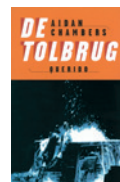
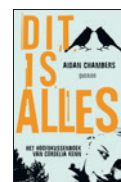
‘Allereerst voor de fans van Aidan Chambers. Het biedt een uniek kijkje in zijn schrijfproces. Door het te lezen begrijp je hoe hij zijn romans schrijft, waarom hij dat zo doet en wat hij ermee wil bereiken. Daarnaast is het boeiend voor iedereen die zich bezighoudt met jongeren en literatuur, zoals onderwijzers, docenten, bibliothecarissen en ouders. Ook voor schrijvers kan het interessant zijn. Chambers laat zien op welke manier je verteltechnieken kunt gebruiken, hoe je ze kunt inzetten om je verhaal te versterken. Hij gaat uitgebreid in op de vertelstem in klassiekers als *Huckleberry Finn* en *The Catcher in the Rye* en aan de hand van *Het Achterhuis* van Anne Frank laat hij zien hoe rijp jongvolwassenen kunnen denken.’

Chambers pleit voor het samenstellen van een eigen canon voor jongeren. Hoe belangrijk is dat?

‘Over de canon wordt heel verschillend gedacht, het verplichte karakter ervan roept al gauw weerstand op. Persoonlijk ben ik een groot voorstander van een literair curriculum als leidraad of gids. In Engeland en Frankrijk werkt dat toch uitstekend? Als je jongerenliteratuur serieus wilt nemen, moet je onderzoek doen, zorgen voor geschiedschrijving, biografieën, secundaire literatuur, kritieken, universitaire gremia en een degelijke opleiding voor docenten en leraren die de verschillende canons moeten kennen en omarmen. Zo ontstaat een totaalpakket dat voortdurend in beweging is. Misschien moeten we voor jongerenliteratuur beginnen met een tentoonstelling. Zoiets als wat we indertijd in Rotterdam hadden met *Wonderland*. Een overrompelend boek erbij en workshops met discussies. Boeken die nu niet meer verkrijgbaar zijn, komen dan hopelijk weer terug. Het tegendeel is in elk geval waar: als je er geen aandacht aan besteedt, zakken al die waardevolle boeken weg en dat is eeuwig zonde.’ ●

Aidan Chambers (1934) begon zijn carrière als docent Engels op een middelbare school, trad daarna toe tot een Anglicaanse kloostergemeenschap, verliet de kerk en besloot in 1968 fulltime schrijver te worden. Tussen 1975 en 2005 voltooide hij een serie van zes jongerenboeken, *The Dance Sequence*, waarin hij steeds een aspect van het opgroeien thematiseerde. Bekende titels zijn *Je moet dansen op mijn graf* (1985), *De tolbrug* (1993), *Niets is wat het lijkt* (2000) en *Dit is alles* (2005). In 2002 werd hij onderscheiden met de Hans Christian Andersen prijs.

Joke Linders (1943) is biograaf, recensent, docent, vertaler en consulent kinder- en jeugdliteratuur. Ze werkte aan biografieën over An Rutgers van der Loeff, Annie M.G. Schmidt, Max Velthuis, Dick Bruna en Han G. Hoekstra; was jeugdboekrecensent voor *Algemeen Dagblad* en *Haarlems Dagblad*; en verzorgde de vertalingen van Aidan Chambers' *Vertel eens en De leesomgeving* (1995; later gebundeld tot *Leespraat*). Samen met Barend Linders beheert zij uitgeverij Schaep14. www.schaep14.nl

“
Een kenmerk van literatuur is dat je met taal kunt spelen en oog en oor hebt voor je publiek

DRAAI STUK! VOOR DE HELE SCHOOL

In februari is voor de vierde keer de (voor)leesbundel **STUK!** verschenen voor de onderbouw van het vmbo. Net als eerdere jaren zijn uit zestien recente jeugdboeken aansprekende fragmenten opgenomen, zodat docenten hun leerlingen kunnen helpen bij het vinden van een boek. Bij ieder fragment is bovendien een lesopdracht toegevoegd.

Vanuit het idee dat taal de basis is voor alle vakken en leesbevordering een schoolbreed onderwerp zou moeten zijn, is **STUK!**, anders dan de vorige edities, dit keer niet alleen voor docenten Nederlands bedoeld, maar ook voor hun collega's van andere vakken zoals geschiedenis, kunst en cultuur, en mens en natuur. Dit is met enthousiasme ontvangen: de 12.500 exemplaren die de Leescoalitie heeft laten drukken zijn bijna allemaal uitgeleverd. Dat zijn er in vergelijking met voorgaande jaren bijna twee keer zoveel. Dat de Leescoalitie deze editie zo enorm veel positieve reacties op **STUK!** heeft ontvangen, komt volgens projectcoördinator Ezra Homan juist omdat de tekstfragmenten onderwerpen

vanuit verschillende perspectieven belichten, waardoor alle docenten ze in de les kunnen inzetten en kunnen bijdragen aan een goed leesklimaat. 'Zo kregen we berichten van scholen die in één keer voor al het personeel de bundel bestelden – ook voor de conciërge,' aldus Homan. 'Dan spreek je over zo'n honderd exemplaren per school.' Naar aanleiding van dit succes en met het oog op toekomstige **STUK!**-bundels zal er later dit jaar samen met Onderwijsinformatie nog een enquête worden gehouden onder de scholen die **STUK!** dit jaar hebben besteld, om in kaart te brengen hoe de verdeling onder vakgebieden is geweest en hoe de bundel is ingezet.

leesstuk.nl

Boeken tips

In **Patroon** (Gottmer, 13+) van Marco Kunst worstelt Mylo met een groot schuldgevoel wanneer zijn vriend Mees door zijn toedoen overlijdt. Een reis naar Amerika met zijn opa moet helend werken, maar het loopt anders: Mylo's opa worstelt met een familiegeheim. En dit blijkt alles te maken te hebben met Mees' dood.

Cristian (zeventien) uit **Ik moet je verraden** van Ruta Sepetys droomt ervan dichter-filosoof te worden, maar in zijn vaderland Roemenië dat in de dictatoriale greep van Nicolae Ceausescu is, is dromen gevaarlijk. Als de geheime politie hem chanteert, moet hij kiezen: verraad je zijn geliefde, of ondermijnt hij het regime van binnenuit? (vertaling Aleid van Eekelen-Benders, Luitingh-Sijthoff, 15+)

In **Kinderen van het drijfzand**, het debuut van Efuia Traoré, verblijft Simi (twaalf) tijdens de zomervakantie bij haar grootmoeder die in een Nigeriaans dorpje woont en priesteres is van de Yoruba godheid Oshun. Aangetrokken door een kracht die groter is dan haar eigen wil, ontdekt Simi een verborgen wereld onder een drijfzandvlakte. Wat is het geheim van de breuk tussen Simi's moeder en grootmoeder? (vertaling Tjalling Bos, Leopold, 12+)

Onheilsdochter (Querido, 14+) van Jean-Claude van Rijckeghem speelt zich af in negende-eeuws Denemarken en gaat over de vriendschap tussen de heidense Ysra en de gegijzelde rijke Zuster Job. Als het losgeld voor Job op zich laat wachten moet Ysra kiezen: levert ze de non uit aan de eigen clan, of vluchten ze samen naar zee?

THE SANDMAN

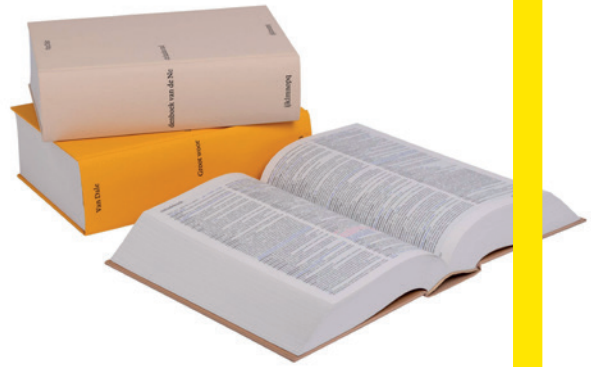
eindelijk verfilmd

Als je één strip zou moeten noemen die het (Amerikaanse) striplandschap voorgoed veranderd heeft en een grote bijdrage geleverd heeft aan de volwassenwording van het artistieke stripboek, dan is dat onbetwist *The Sandman*, de 75-delige serie van de Britse (fantasy)schrijver Neil Gaiman die vanaf 1989 furore maakte en in 1996 tot een einde kwam.

Uniek aan de reeks, die tal van prijzen won en tegenwoordig een cultstatus geniet, is het samengaan van een literaire schrijfstijl, filosofische en maatschappelijke thema's, en een langlopende verhaallijn die rust op een mix van moderne mythe en donkere fantasie, met veel verwijzingen naar de wereldliteratuur en -geschiedenis. Daarbij is veel aandacht voor de ontwikkeling van hoofdpersonage Morpheus – heerser van de droomwereld – en zijn zussen Death, Delirium en Despair, zijn broers Destruction en Destiny en zijn 'al-zijdige' broer/zus Desire.

Met het succes kwam al snel het plan *The Sandman* te verfilmen. Maar dit sneuvelde keer op keer, omdat de bovennatuurlijke elementen niet te realiseren zouden zijn en er artistieke meningsverschillen waren. Netflix liet zich hierdoor echter niet ontmoedigen. In 2019 ging Warner Brothers akkoord met het produceren van een eerste seizoen. De elf afleveringen zijn vanaf juni 2022 te zien. Neil Gaiman werkte zelf mee als producer, samen met David Goyer en Allan Heinberg die verantwoordelijk zijn voor het script dat geactualiseerd is maar het origineel volgt. De Britse acteur Tom Sturridge speelt de rol van Dream/Morpheus.

***The Sandman*-boeken verschijnen bij dccomics.com (DC Comics)**

NIEUWE DIKKE VAN DALE: SPIEGEL VAN DE TIJD

22 maart verscheen de zestiende editie van *De Dikke Van Dale*.

In deze jubileumeditie zijn onder andere duizenden nieuwe woorden, uitdrukkingen en spreekwoorden van de afgelopen jaren opgenomen en hebben zo'n vijftien-duizend beroeps- en persoonsnamen een m/v/x-indicatie gekregen. Zo zijn er sinds de laatste editie van zeven jaar geleden 979 nieuwe Engelse trefwoorden als airfryer, bodyshaming, covid en streetfood bijgekomen. Dat is ongeveer tien procent van het totaal aantal nieuwkomers. Maar er zijn ook woorden uit het Berber, Chinees, Deens, Duits, Frans, Italiaans, Japans, Marokkaans Arabisch, Mexicaans Spaans, Portugees, Spaans en Turks toegevoegd. Relatief veel daarvan zijn culinaire termen als peperonata (Italiaans bijgerecht), ramen (Japanse maaltijdsoep) en jalapeño (Mexicaans-Spaanse chilipeper). Daarnaast, omdat het dit jaar precies honderdvijftig jaar geleden is dat het woordenboek van de Nederlandse onderwijzer Johan Hendrik van Dale (1828-1872) verscheen, zijn er voor de driedelige jubileumeditie honderdvijftig taalverhalen geschreven. Deze weerspiegelen de veranderingen in de maatschappij op bijvoorbeeld het gebied van onderwijs, cabaret, film, mobiliteit... Zo is er een taalverhaal over cosmetica, waarin woorden als blanketsel, poudre de riz, make-up en bodylotion laten zien hoe honderdvijftig jaar ontwikkeling van de cosmetica heeft doorgewerkt in onze woordenschat. Dat maakt het woordenboek niet alleen een naslagwerk maar ook een spiegel van zijn tijd. De verhalen zijn geïllustreerd met infographics, tijdlijnen, kaarten, afbeeldingen en feitenlijstjes.

vandale.nl

EEN OEFENING IN TEGEN- DENKEN

Think Twice; Literature Lessons that Matter, zo luidt de veelbetekenende titel van het proefschrift van hoofddocent Talendidactiek bij de Hogeschool van Amsterdam Martijn Koek, die bepleit dat als je leerlingen literatuur wilt leren lezen en ze de vormende invloed, kracht en schoonheid ervan wilt laten ervaren, je ze kritisch literair begrip bij moet brengen. 'Dat is het begin van alles.'

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Illustratie
Olivier
Heiligers

'Kritisch leren denken is tegenwoordig sowieso een belangrijk doel van het onderwijs, het is een van de eenentwintigste-eeuwse vaardigheden om te kunnen participeren in onze maatschappij. Maar dat kritisch denkvermogen vormgeven is niet eenvoudig: ieder mens is van nature geneigd om zoveel mogelijk informatie automatisch te verwerken en beoordelen. Dit zogenaamde snelle denken – wat we zeker ook nodig hebben in ons dagelijkse leven – kost weinig moeite en energie, en is dus moeilijk af te remmen. Het gemak waarmee we via de sociale media snel heel veel informatie tot ons kunnen nemen die we gemakshalve voor waar aannemen, maakt dat afremmen nog lastiger.'

En literatuur kan dat gemakzuchtige denken tegengaan?

'Dat kan ja. Literatuur toont ons op een ongewone manier wat we gewoon vinden en kan zo helpen onze gangbare ideeën te doorbreken. Neem bijvoorbeeld het gedicht 'Ik schreef je...' van Toon Tellegen, waarvan de eerste en laatste regels luiden, 'Ik schreef dat je geen illusies.../ [...] / en jij riep terug:/ Ik ook van jou!.' Je denkt, dit gaat over een liefdesrelatie. Tegelijkertijd roept die openingszin vragen op. Die verwarring is de eerste prikkel, die schakelt de snelle denkmodus uit. De vraag is wel, hoe lang laat je de onderbreking duren. Je kunt het ook gewoon een raar gedicht vinden en de bladzijde omslaan. Dat is helaas wat er vaak in de praktijk gebeurt: onder het motto dat lezen vooral plezier moet geven, blijft het literatuuronderwijs nogal eens hangen bij de eerste spontane reactie van de leerling op de tekst. Of – en dat is het andere uiterste – de leraar negeert deze om vervolgens zelf te vertellen wat de tekst betekent, vaak ingebed in een cultuurhistorisch perspectief.'

Hoe moet het dan wel?

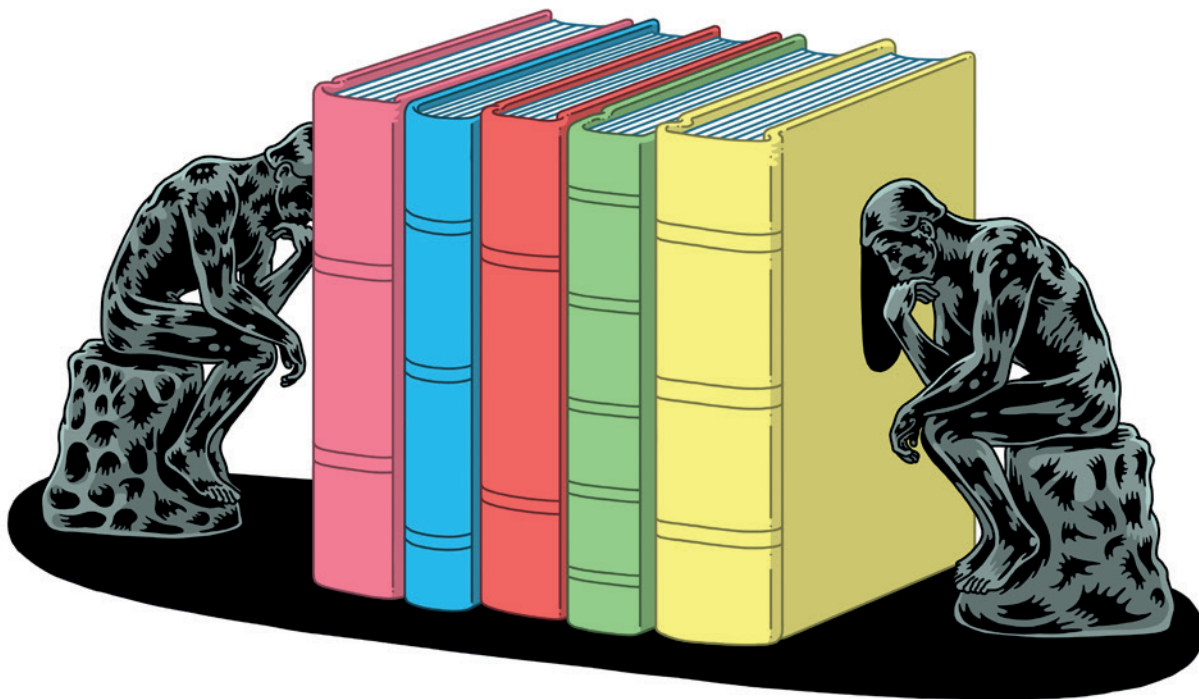
'Betekenisgeving, wat ik in mijn onderzoek kritisch literair begrip noem, begint ermee dat je leerlingen juist ruimte geeft voor verwondering; laat ze vooral die impulsieve reactie op de tekst geven, laat ze – en dit is cruciaal – iets opmerken zonder dat je daarover oordeelt. Dat kan van alles zijn, variërend van 'ik vind het mooi' tot 'ik begrijp het niet', iedereen is vrij om er

van alles van te vinden; daarbij moeten ze natuurlijk wel uitleggen waarom ze dat vinden. Daarna laat je ze de tekst nog eens lezen, maar dan vanuit een ander perspectief, waardoor ze niet alleen dat zien wat bij hun primaire respons past, maar misschien ook wat daarmee in tegenspraak is. Zo help je ze de in hun ogen gewone dingen van een andere kant te bekijken. Je leert ze tegendenken: misschien gaat de tekst niet alleen over liefde, maar ook over eenzaamheid, of pijn. Door het nadenken over die verschillende interpretaties ontstaat dan, hoop je, een zoektocht naar betekenis, waarin leerlingen mogelijke betekenissen evalueren en tot een conclusie komen.

Je zou kunnen zeggen dat het opmerken, tegendenken, herinterpreteren en het uiteindelijke duiden, de voorwaarden zijn, de bouwstenen, om het kritisch leren denken binnen de literatuur te realiseren. En dat als je als leraar deze vier leermomenten in de les weet op te roepen, je dus de kans vergroot op het ontwikkelen van kritisch literair begrip. Daarbij opgemerkt dat dit geen doel op zichzelf moet zijn, maar eerder een middel om jongeren literatuur te leren lezen en te laten ervaren wat literatuur vermag: besteed er in vier en vijf vwo een aantal keer een serie lessen aan.'

Maar hoe ziet zo'n les er in de praktijk uit?

'Daar is niet een eenduidig antwoord op te geven. Er zijn allerlei manieren denkbaar om kritisch literair begrip te ontwikkelen, zolang je maar vertrekt vanuit die vier eerdergenoemde voorwaarden. Zelf heb ik voor mijn onderzoek twee verschillende lessen-series ontwikkeld die ik trouwens, ik weet nog niet hoe en in welke vorm, op de een of andere manier als voorbeeldlessen openbaar wil maken voor het onderwijs. De ene is heel expliciet: ieder leermoment wordt eerst benoemd en toegelicht middels een praktijkopdracht alvorens er geoefend wordt met een literaire tekst, waarna er nog twee lessen volgen waarin alle vier stappen worden doorlopen aan de hand van *Zomaar een dag* – een kort verhaal over een onbevoegde tandarts van Gabriel García Márquez – en twee lessen aan de hand van een roman die de leerlingen aan het begin van de

lessenserie zelf hebben uitgekozen en gelezen. De andere lessenserie is zonder de uitleg van de vier leermomenten en zet juist in op het impliciet aanleren van kritisch literair begrip. En wat je ziet: beide aanpakken werken. Leuk feit bovendien, in mijn onderzoek was er na het testen op basis van literaire tekstfragmenten bij alle typen leerlingen sprake van een groei van kritisch literaire begrip, ongeacht hun motivatie voor de literatuurles.’

“
**Betekenis-
 geving begint
 ermee dat je
 leerlingen
 juist ruimte
 geeft voor
 verwondering**

Dus hoe belangrijk is kritisch literair begrip voor leerlingen?

‘Ik denk dat dit de essentie is van het literaire lezen, het begin van alles. Die ervaring van defamiliarisatie, de verwondering en vervreemding die teksten kunnen oproepen, en daar vervolgens bij stilstaan en mee aan de slag gaan, is wat literatuur, en kunst in algemene zin, uniek maakt. Als je daar geen aandacht aan besteedt in het onderwijs, dan ontnem je leerlingen belangrijke ervaringen en daarmee de andere positieve effecten die het lezen van literatuur kan bereiken, zoals het vergroten van het empathisch vermogen en ontwikkelen van esthetiek. Uit onderzoek blijkt overigens ook dat dit soort effecten pas wordt gemeten wanneer er dingen gebeuren als opmerken en tegendenken, al worden die dan niet zo genoemd.’

Je onderzoek is gericht op opbouw vwo, maar zouden niet alle onderwijsniveaus met kritisch literair begrip aan de gang moeten, als het zo belangrijk is?

‘Misschien wel. Kritisch denken hangt in ieder geval niet af van intelligentie, maar meer van houding: alle mensen hebben het vermogen om het onbewuste, automatische denken even een halt toe te roepen. Ook jongeren die geen vwo doen kun je daaraan laten wennen, zodat ze door het lezen van boeken de wereld anders kunnen gaan zien. Het zou mooi zijn als hier binnen het onderwijs meer ruimte voor komt.’ ●

Think Twice

Vormalig beste leraar Nederlands (2014) en tegenwoordig hoofddocent Talendidactiek bij de Hogeschool van Amsterdam Martijn Koek verdedigde in maart met succes zijn proefschrift *Think Twice; Literature Lessons that Matter*. Het idee voor dit promotieonderzoek ontstond in de klas, toen Koek nog was verbonden aan het Keizer Karel College (Amstelveen) waar hij verantwoordelijk was voor een programma voor vakoverstijgend literatuuronderwijs. Na de opmerking van een van zijn leerlingen dat hij in de literatuurles veel kritischer moest denken dan in andere lessen, realiseerde Koek zich dat hij wilde onderzoeken wat daaraan

precies ten grondslag lag. Vanuit de hoofdvragen – welke cognitieve processen spelen hierbij een rol, en hoe kan je kritisch literair begrip stimuleren in literatuurlessen voor vier vwo – zet hij in zijn proefschrift een benadering van literatuuronderwijs uiteen waarin kritisch denken en literaire interpretatie samenkomen in kritisch literair begrip. Het onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam werd verricht in het kader van Dudoc Alfa, met prof. dr. G.C.W. Rijlaarsdam en dr. F. Hakemulder als promotoren en dr. T.M. Janssen en dr. D. van Weijen als copromotoren. *Think Twice* is te lezen via dare.uva.nl.

Literair luisteren

Podcasts voor boeken, gedichten en verhalen

In de podcast Boeken FM, van uitgeverij Das Mag in samenwerking met *De Groene Amsterdammer* en Dag en

Nacht Media, vertellen dichter-recensent Ellen Deckwitz, schrijver-recensent Joost de Vries en schrijver-podcastmaker Charlotte Remarque welk boek je zou moeten lezen, van *Het snoephuis* van Jennifer Egan en Boelgakovs *De meester en Margarita*, tot het oeuvre van Vasalis.

podcastluisteren.nl/pod/Boeken-FM

In de maandelijkse Poëziepodcast van dichter Daan Doesborgh, met steun van Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam (SLAA) en Splendor, bespreekt een dichter steeds een eigen gedicht en dat van een collega. Met tot nu toe onder anderen Marjoleine Vos, Roelof ten Napel en Spinvis.

podcastluisteren.nl/pod/De-Poeziepodcast

Voor liefhebbers van (korte) verhalen is er de podcast 'Uitgelezen verhaal', waarin acteurs korte verhalen voorlezen op toneel, gevolgd door een interview met de schrijver, acteur, vertaler of anderszins kenner van het werk. (On)bekende verhalen van Isabel Allende, Rob van Essen, Tsjechov en anderen zijn al gebracht.

podcastluisteren.nl/pod/Uitgelezen-Verhalen

Boekenweek VAN Jongeren

Foto: Mark Uyl

Van 16 tot en met 25 september vindt de Boekenweek van Jongeren plaats. Naast 3PAK, de jaarlijkse geschenkbundel, worden jongeren door de scholentournee Literatuur, de prijs voor het Beste Boek voor Jongeren en een online campagne geïnspireerd om hun nieuwe favoriete boek(en) te vinden.

3PAK

Via de website scholieren.com is aan meer dan achthonderd jongeren gevraagd welke auteurs zij graag terugzien in de jaarlijkse geschenkbundel 3PAK. Schrijvers Daan Heerma van Voss en Chinouk Thijssen, en dichter Gershwin Bonevacía viel dit jaar de eer te beurt om een kort verhaal (Heerma van Voss en Thijssen) en een gedichtencyclus (Bonevacía) bij te dragen. Boekwinkels, bibliotheken en scholen geven tijdens de Boekenweek van Jongeren gratis ruim honderdduizend exemplaren van 3PAK weg aan leerlingen in de bovenbouw, van (v)mbo tot vwo. Naast de fysieke editie wordt 3PAK ook aangeboden als e-book (via jeugdbibliotheek.nl) en als luisterboek (in samenwerking met CJP en Storytel).

Literatuur

In de tweede helft van het schooljaar gaat Literatuur van start: twintig enthousiaste

auteurs, onder wie de drie 3PAK-auteurs, trekken van 13 tot en met 17 februari 2023 langs 85 scholen om met zoveel mogelijk jongeren in gesprek te gaan. Scholen kunnen zich bij de Schrijverscentrale (deschrijverscentrale.nl) daarvoor inschrijven van 13 september tot en met 31 oktober.

Beste Boek voor Jongeren

Op 16 september, de aftrap van de Boekenweek van Jongeren, worden de winnaars van het Beste Boek voor Jongeren 2022 bekendgemaakt. Een vakjury van volwassenen nomineerde inspirerende en eigentijdse titels die jongeren kunnen helpen de literaire wereld (verder) te verkennen; vijf in de categorie 'Oorspronkelijk Nederlandstalig' en vijf in de categorie 'Vertaald'. Een jongerenjury kiest uit beide categorieën uiteindelijk een winnaar. De oorspronkelijk Nederlandstalige genomineerden: *Centaaur*, Chris Polanen; *De afwijking*, Dries Muus; *Lily*, Tom de Cock; *Stenen eten*, Koen Caris; en *Zonder titel*, Erna Sassen. De vertaalde boeken die kans maken: *De Godden broers*, Meg Rosoff, vertaald door Jenny de Jonge; *De overlevenden*, Alex Schulman, vertaald door Angélique de Kroon; *Het meisje met de luidende stem*, Abi Daré, vertaald door Arjaan en Thijs van Nimwegen; *Het onzichtbare leven van Addie LaRue*, V.E. Schwab, vertaald door Merel Leene; en *Zeis*, Neal Shusterman, vertaald door Lydia Meeder.

hebban.nl/boekenweekvanjongeren

De Weddenschap

De leesbevorderingscampagne voor het vmbo praktijkonderwijs en het mbo, waarbij leerlingen door bekende rolmodellen (en docenten en bibliothecarissen) worden uitgedaagd drie boeken te lezen in een halfjaar, gaat van start op 1 november 2022 en wordt afgesloten op 30 april 2023.

De uitdagers/leescoaches van dit schooljaar zijn zangeres Shirma Rouse, zangeres en influencer Dorentina, en acteur-theatermaker Phi Nguyen. Zij kiezen ieder drie boeken, delen hun keuze in de startfilm en maken boekenvlogs. Deelnemende leerlingen kiezen zelf drie passende boeken uit. Om te helpen kiezen, geven leerlingen, docenten en leesprofessionals elkaar leestips en schrijven recensies. Leerlingen die De Weddenschap volbrengen, maken met hun docenten kans op prijzen en de landelijke schooltrofee. Deelname aan De Weddenschap is gratis, inclusief digitale toolkit met posters, contractborden en na afloop voor elke leerling een certificaat met de covers van de boeken, foto en handtekening van de leescoach en docent.

deweddenschap.nl

Foto: Ursula van de Bunte

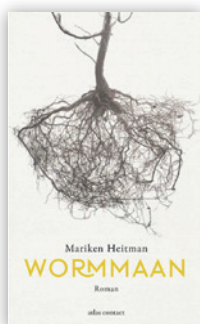
Foto: Jelmer de Haas

DE OERVERSIE VAN DE ERWT

Niet de meest opmerkelijke groente, zou je denken; de erwt – tot je Wormmaan van Mariken Heitman dichtslaat, dat in mei werd bekroond met de Libris Literatuur Prijs 2022.

Hoofdpersonage Elke, zaadveredelaar van beroep, verzet zich tegen de traditionele rol die haar als vrouw wordt opgelegd. Ze gaat op zoek naar de oerversie van de erwt – en van zichzelf. Het verhaal van Elke laat Heitman vernuftig vervloeien met een mythisch scheppingsverhaal, waarin het personage Ra centraal staat, een vrouw die negenduizend jaar eerder net als Elke voor man werd aangezien en zich toen ook bekommerde om erwtenplantjes; in de Levant, de bakermat van de landbouw.

De erwt,
Mariken Heitman.
Atlas Contact,
€ 21,99

Wormmaan is volstrekt onconventioneel, gelaagd en rijk aan ideeën over de manier waarop de mens natuurlijk is, en dus ook zichzelf, vormt. 'Een boek dat qua vorm, inhoud en denkracht zijn gelijke niet heeft,' volgens de jury. 'Het vertelt een verhaal dat tegelijk hedendaags is én de geschiedenis van de mensheid omspannt.'

Ook genomineerd voor de Libris Literatuur Prijs waren *Aleksandra*, Lisa Weeda; *Willem die Madoc* maakte, Nico Dros; *De Mitsukoshi Troostbaby Company*, Auke Hulst; *De atlas van overal*, Deniz Kuypers; en *Onze kinderen*, René van Marissing.

librisprijs.nl

Online kompas

Na de alarmerende constatering dat Nederlandse kinderen en jongeren in internationaal opzicht slecht scoren op complexe begrijpend-lezentaken en wat betreft leesmotivatie zelfs onderaan de ranglijsten bungelen, hebben wetenschap en praktijk tal van rapporten en initiatieven aangedragen om dat te verbeteren. Hoe te navigeren in het woud van aanwijzingen? De website **lezeninhetpo.nl** wijst het basisonderwijs de weg in een uniek en samenhangend overzicht waarin onderzoek, beleid en praktijk zijn belicht.

In de aanpakken die voor effectief en motiverend leesonderwijs zijn ontwikkeld, verschillen de accenten, maar er is veel consensus over de uitgangspunten. Op **lezeninhetpo.nl** zijn deze uitgangspunten vertaald in **acht bouwstenen**:

- **geletterdheid in de kleutergroep**
- **vloeiend lezen**
- **werken aan tekstbegrip en kennis**
- **leesontwikkeling monitoren en evalueren**
- **rijke thema's, boeken en teksten**
- **kinderboeken leren kennen**
- **werken aan leesmotivatie**
- **samenwerking binnen en buiten school**

Door op **lezeninhetpo.nl** te klikken op de afzonderlijke bouwstenen, wordt stap voor stap een schat aan essentiële kennis, en verdiepende en praktische

informatie ontsloten, van relevante wetenschappelijke uitgangspunten (geordend onder 'Wat weten we'); daarop aansluitende links naar onderzoeksliteratuur, beleidsdocumenten en publicaties waarin onderzoek vertaald wordt naar de praktijk (te vinden onder 'Verder lezen'); tot voorbeeldvideo's, informatie over leescampagnes, lessuggesties, (na)scholingen en (lees)organisaties ('In de praktijk'). Daarnaast biedt de website een leesscan waarmee een school de startsituatie in kaart kan brengen en zien wat er al goed gaat en waar verbetering in de leesaanpak wenselijk is. Ook krijgen wezen en belang van een effectief leesbeleidsplan aandacht, en worden soorten kinderboeken besproken en waarvoor die te gebruiken. In deze Prikkels: drie bouwstenen en de leesscan ter illustratie.

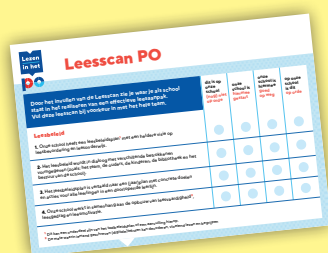
Lezeninhetpo.nl is een initiatief van de Leescoalitie en is ontwikkeld in navolging van de website **lezeninhetvmbo.nl**. Stichting Lezen en SLO zorgden samen met leesexperts en het onderwijsveld voor de inhoud; het ministerie van OCW en de Taalunie financierden de website.

Bouwsteen:
**Samenwerking
binnen en
buiten school**

It takes a village to raise a child – om kinderen te laten opgroeien tot lezers zijn binnen én buiten de school leespartners nodig. **Lezeninhetpo.nl** brengt ze in beeld en beantwoordt vragen als:

- Hoe zorg je dat ieders deskundigheid binnen het schoolteam tot zijn recht komt? En hoe verdeel je de taken?
- Waarom zijn ouders van belang in de leesopvoeding en hoe betrek je hen erbij?
- Wat levert samenwerking met de Bibliotheek en andere culturele instellingen op? En hoe kunnen cultuur- en leesonderwijs elkaar versterken?
- Waarom werkt een auteursbezoek leesbevorderend? En met behulp van welke organisaties kun je als school bezoeken van schrijvers en/of illustratoren organiseren?

Leesscan

Wie klikt op het menu-icoontje rechtsboven op de homepage **lezeninhetpo.nl**, krijgt toegang tot de leesscan: een vragenformulier dat bij voorkeur wordt ingevuld door het hele schoolteam en dat alle aspecten van het leesonderwijs op school bestrijkt: de omgang met een leesplan, hoe de leesomgeving wordt vormgegeven, in hoeverre er

wordt ingezet op een motiverende leesomgeving, of er sprake is van effectieve leesdidactiek, hoe er wordt gemonitord en geëvalueerd, enzovoort. Op elke deelvraag zijn vier multiple choice-antwoorden mogelijk, van: dat is op onze school nog niet op orde, tot: op onze school is dit goed op orde. Afsluitend wordt gevraagd conclusies te

Bouwsteen:
**Kinderboeken
leren
kennen**

'Lezers maken lezers,' aldus de bekende auteur en leesbevorderaar Aidan Chambers. Leerkrachten die zelf (kinder)boeken lezen en hun leerlingen enthousiasmeren voor boeken, maken verschil. Tijd voor (voor)lezen, praten over boeken, boekpromotie en begeleiding bij boekkeuze zijn naast een rijke leesomgeving dé ingrediënten voor leesbevordering. **Lezeninhetpo.nl** laat zien:

- Hoe pak je dat aan als leerkracht? En welke boeken zijn geschikt om voor te lezen?
- Samen praten over (voor)gelezen teksten is even belangrijk als (voor)lezen zelf. Hoe geef je leerlingen de kans een tekst beter te begrijpen en meer te waarderen?
- Met kennis van het leesaanbod kun je leerlingen op maat adviseren. Hoe geef je leerlingen de kans hun leesvoorkeuren te ontdekken?
- Regelmatig op een vaste tijd minstens twintig minuten vrij lezen geeft leerlingen de ruimte voor hun plezier te lezen en leeskilometers te maken. Hoe haal je het meest uit deze leestijd?
- Een positieve leescultuur betekent dat de hele school uitstraalt dat lezen belangrijk en leuk is. Hoe word je zo'n leesschool?

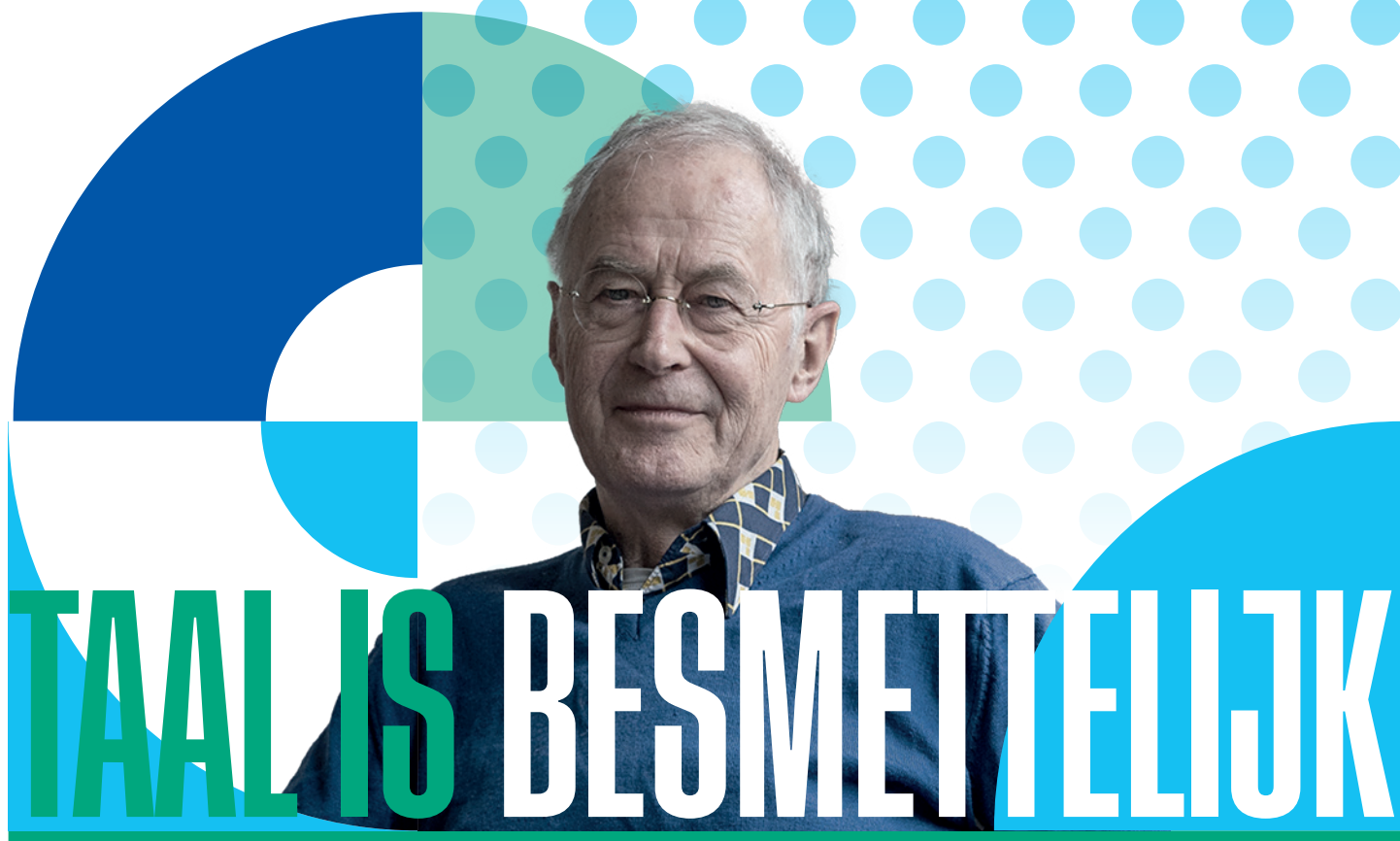
Bouwsteen:
**Werken
aan
leesmotivatie**

Omdat leerlingen iets willen weten of iets willen beleven, gaan ze lezen. Als je als leerkracht de leesmotivatie kunt aanwakkeren, ook van leerlingen die het lezen het liefst mijden, heb je een wereld gewonnen. Een gemotiveerde lezer, leest vaker en begrijpt teksten beter dan een ongemotiveerde lezer. **Lezeninhetpo.nl** laat zien:

- Leesmotivatie heeft invloed op het leesgedrag en op de leesvaardigheid van leerlingen. Hoe zit dat precies?
- Wat is leesmotivatie in de kern? En hoe komt ze tot stand?
- De leesmotivatie van leerlingen is het grootst als zij zich autonoom, competent en verbonden voelen tijdens het lezen, en wanneer zij lezen waarderen, interessant vinden en positieve leerdoelen nastreven. Hoe stimuleer je dit als leerkracht?

formuleren, zoals: waar zijn we trots op en waarom, en hoe borgen we dit, tot: waar willen we aan werken en hoe pakken we dat aan? Zo krijgt (liefst) het hele team een gedetailleerd totaalbeeld, van stand van zaken tot handvatten voor een inspirerend en effectief leesbeleidsplan.

Onzekerheidsformules, voorzetselveranderingen, strooiwoorden; **René Appel** is erin gespecialiseerd. Als taalwetenschapper hield hij zich al met taalverandering bezig, maar sinds hij voor het radioprogramma *De Taalstaat* wekelijks het taalgebruik van een bekende Nederlander onder de loep neemt, is zijn fascinatie voor het hedendaagse Nederlands alleen maar groter geworden. 'Het geaccepteerde gebruik is aan het veranderen, maar mensen hebben dat niet in de gaten.'

Luisteren is een vak – dat begrijp je als je René Appel het taalgebruik van sporters, politici, influencers, muzikanten of politici hoort analyseren. Feilloos weet hij te benoemen wat iemands spreken karakteriseert: de wijze van formuleren, bijzonder woordgebruik, gebruik van stop-, strooi- of mode-woorden, maar ook opvallende zaken in overtuigingskracht, toon en timbre passeren wekelijks de revue in *De Taalstaat*. Na acht jaar ontleden besloot Appel een boek over taalverandering te schrijven: *Taalstukken. Alles over het Nederlands van nu*. Daarin bespreekt hij in 35 hoofdstukken opmerkelijke verschijnselen in het hedendaagse Nederlands. De onderwerpen zijn zeer divers: van straattaal, de opkomst van het Nederengels en de taal van vloggers, tot de uitgekende verbale afleidingsmanoeuvres van politici die moeilijke vragen liever omzeilen. Ook typerend taalgebruik in kookprogramma's, sportverslaggeving, de kunstsector en het koningshuis worden gefileerd – heel precies en met humor. 'Zelfs goed verstaanbaar en

helder uitdrukken is in ieder geval een taaldingetje,' schrijft Appel in het hoofdstuk over het toegenomen gebruik van het woord 'dingetje'.

Na het lezen van dit boek ben ik eigenlijk bezorgd dat ik mijn vragen niet helder formuleer.

'Ja, dat hoor ik vaker. Door de radiobrief zeggen mensen: ik durf nauwelijks met u te praten. Ze zijn bang om ergens op betrappt te worden. Ik zie dat helemaal niet als betrappen. Signaleren, zo noem ik het. Het is een beroepsmatige interesse. Weetjes, gekke dingetjes benoemen die mensen wel horen, maar niet echt waarnemen. Zodat ze zeggen: "Oh, verdomd ja, natuurlijk!" Die herkenning vind ik leuk om aan te boren. Overigens valt me wel iets op aan jouw taalgebruik: Ik hoor heel vaak het woord "eigenlijk".'

Is taalverandering een beroepsmatige fascinatie of een persoonlijke passie die er altijd al is geweest?

'Allebei. Ik was een echt hbs-b jongetje, dat heel goed was in exacte vakken.

Daarom begon ik aan een studie scheikunde, maar dat bleek helemaal niks voor mij. Het vak, maar ook de mensen waren te droog. Ik was zeventien, geïnteresseerd in de maatschappij in brede zin, in politiek, in boeken, in films. Toen ben ik Nederlands gaan studeren, net als veel anderen die lezen leuk vinden, of die zelf schrijfbambities hebben. Daarna studeerde ik Algemene Taalwetenschap met als specialisatie eerste- en tweedetaalverwerving, later ook sociolinguïstiek, dat taal als maatschappelijk verschijnsel bestudeert. Van daaruit ben ik mijzelf steeds meer gaan bezighouden met taalverschillen en taalverandering. Als academicus spreek je veel met mensen, je geeft college, je bent voortdurend bezig met taal en wordt overal op geattendeerd. Het zat dus al in me, maar mijn interesse in taal is zeker versterkt door wat ik in mijn studie en loopbaan heb geleerd en ben tegengekomen.'

Later verliet je de academie om fulltime thrillerschrijver te worden. Hoe kwam *De Taalstaat* op je pad?

'Dat waarnemen van spreektaal deed ik altijd al. Mijn vrouw, Anne Coos Vuurmans, zei als we televisiekeken: die bijzondere dingen die jij zo vaak opmerkt! Ik had daar geen plannen mee, maar kwam op een toevallige manier bij *De Taalstaat* terecht. Frits Spits wilde graag een spreektaalrubriek. In de redactie zat een oud-studente van mij die bij de radio was gaan werken. Als student Spaans had zij het vak Algemene Taalwetenschap bij mij gevolgd, dat gaf ik op maandag van elf tot één. Dat was zo'n moeilijk college om te geven, studenten waren nauwelijks geïnteresseerd. Het was het eerste college na het weekend, iedereen was brak van het feesten en volop aan het kletsen, dus ik maakte er echt een optreden van. Deze student had dat onthouden en zei: René Appel moet deze rubriek gaan doen. Bij Frits viel het in een groeiende bodem.'

Taal is besmettelijk, schrijf je ergens. Klopt het dat je het taalgebruik overneemt van je omgeving?

'Zeker. Mensen uit dezelfde groep nemen woorden en uitdrukkingen van elkaar over. Dat kan heel snel gaan, bijvoorbeeld in het verschijnsel "convergerende accommodatie". Stel dat je aan iemand zou vragen: om hoe laat gaat die trein? Dan is de kans groot dat je als antwoord krijgt: om kwart over

tien. In het antwoord herhaalt zich dan de formulering uit de vraag.'

Je besteedt in *Taalstukken* veel aandacht aan jongerentaal, die zich kenmerkt door leenwoorden uit andere talen, strooiwoorden en vage formuleringen. Is dat een heel nieuwe ontwikkeling?

'Ja, jongerentaal is een tamelijk recent verschijnsel dat zich internationaal voordoet. Het wordt beïnvloed door straattaal, dat de verbale manifestatie van een meertalige, multiculturele taalgemeenschap is. Het heeft ermee te maken dat grenzen tussen groepen verdwijnen. Vroeger had je dialecten, die tamelijk sterk gehandhaafd bleven. Tegenwoordig verdwijnen die onder invloed van onder meer de media. Bij jongerentaal zie je een tegenovergestelde beweging. Jongeren willen zich onderscheiden met eigen taalgebruik. Media spelen voor hen daarin juist een versterkende rol.'

“
Vroeger
was alles
beter?
Ook toen
had je
veel
verbale
krabbelaars

René Appel (Hoogkarspel, 1945) was hoogleraar Nederlands als tweede taal aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens zijn studententijd begon hij met het schrijven van korte verhalen voor *Propria Cures*, *Hollands Maandblad* en *Maatstaf*. Van 1976

tot 1986 was hij recensent voor misdaadliteratuur bij *NRC Handelsblad*. In 1987 debuteerde hij als thrillerschrijver met *Handicap* (1987). Sindsdien schreef hij 25 thrillers en twee jeugdboeken. In 2021 werd hem de Meesterprijs toegekend door het bestuur

van de Sectie Misdaad-auteurs van de Auteursbond vanwege zijn belangrijke bijdrage in de ontwikkeling van het misdaadgenre. Sinds 2014 verzorgt hij de rubriek 'TNA' (taalnatuur-analyse) in het radio-programma *De Taalstaat* op NPO Radio 1.

Zou de generatie jongeren zich blijvend anders uitdrukken?

'Of jongeren over twintig jaar hun taal van nu nog steeds spreken, dat moeten we afwachten. Sommige woorden raken al wel ingeburgerd, zoals "chillen" of "cool". Het sijpelt door in het algemene taalgebruik. Veel jongerentaal is grappig en vindingrijk, maar er zit ook een verdringsaspect in. Al probeer ik niet te veel mee te gaan in het script "vroeger was alles beter". Ook toen had je veel verbale krabbelaars. Lang niet iedereen was welbespraakt of kon zich goed schriftelijk uitdrukken. Wat ik wel echt jammer vind, is dat spreekwoorden en uitdrukkingen verdwijnen.'

Hoe gaat de toekomst van het Nederlands eruitzien?

'Dat valt moeilijk te voorspellen. De invloed van het Engels zie ik als een grote bedreiging, het is overal heel sterk aanwezig. Lees op zaterdag eens de personeelsadvertenties in *NRC*, die bestaan voor de helft uit Engels. Ook in *Volkskrant Magazine* zie je veel Engelse woorden. "Ik ben heel *dedicated*," is daar volstrekt normaal taalgebruik. Dat die uitdrukkingen in de kraal voorkomen, is een soort "echeidsbewijs", want geschreven taal is een afgeleide van gesproken taal. Ik vind het jammer als het Nederlands helemaal zou verdwijnen, maar goed, er zijn een heleboel landen zonder eigen taal. Oostenrijk bijvoorbeeld. Bestaat er dan geen Oostenrijkse volksziel, geen cultuur? Natuurlijk wel. Het Nederlands is iets waar ik persoonlijk aan gehecht ben, maar dat het erg is dat het verdwijnt – dat is een heel subjectief gevoel. Het is moeilijk om daar objectieve argumenten voor te geven.' ●

Taalstukken.
Alles over het
Nederlands
van nu.
René Appel.
Ambo|Anthos,
€ 18,99

“
ER MOET
IETS VAN
binnen
GEBEUREN

Allround presentator en radio- en documentairemaker **Shay Kreuger** ontdekte al jong de kracht van taal en hoe leuk lezen en vertellen kan zijn. ‘Ik zoek naar waarin we als mensen op elkaar lijken, tegelijkertijd zoek ik juist naar wie de ander echt is.’

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elsbeth Tijssen

‘Ik ben opgegroeid in een huis vol boeken. Nog steeds vind ik het indrukwekkend hoeveel BILLY-boekenkasten mijn ouders hebben, en die staan allemaal bomvol met de meest uiteenlopende genres. Zowel mijn vader als moeder hebben me meegegeven hoe belangrijk lezen is, en eigenlijk vooral hoe leuk het is: omdat je nieuwe werelden kan ontdekken en kan ervaren wat taal kan doen, en van het ritme van de taal op eenzelfde manier kan genieten als van muziek. Eigenlijk is muziek ook een vorm van vertelkunst. Ik kom uit 1981 en ben opgegroeid in de jaren negentig, toen hiphop dankzij MTV in Nederland voet aan de grond begon te krijgen, met artiesten als Aalyah, Missy Elliott, TLC... Ik zat dan met een pennetje de Engelstalige lyrics mee te schrijven. Daarbij ging het mij er niet eens zozeer

om dat ik ze kon meezingen, maar dat ik ze kon begrijpen. Het is denk ik geen toeval dat ik rond mijn twaalfde ook zelf teksten ben gaan schrijven – in het begin vooral in het Engels.’

Je houdt van taal?

‘Enorm, ja. Ik schreef ook geen verhalen met een plot van A naar Z, maar ik probeerde kleine gebeurtenissen die ik met klasgenootjes had ervaren, of die ik op straat had gezien in woorden te vangen. Later deed ik dat met mijn eigen gevoel. Het ritme van de taal vind ik daarbij heel belangrijk. Ook als een ander vertelt. Daarnaast wil ik dat je me als artiest of schrijver wat goeds verkoopt: een bepaalde vorm van creatief rijm, iets waaruit blijkt dat iemand echt op zoek is geweest naar de *punchline*. Hij of zij moet op de een of andere

manier mijn emoties bespelen, of er moet in het verhaal iets van een onzichtbare voetnoot zijn die mij aan het denken zet, mij de wereld vanuit een ander perspectief laat zien. Maar vraag me niet in welke boeken ik dit als kind terugvond – dat weet ik gewoon niet meer. Behalve *De kleine Zee-meermin* kan ik mij weinig concreets herinneren, daarvoor moeten we echt mijn jonge jaren achter ons laten.’

Nou, laten we dat dan doen.

[Lachend] ‘Kijk, ik heb in ieder geval *De Dikke van Dale* in mijn boekenkast: jazeker, de Nederlandse taal is essentieel om creatief te kunnen zijn met woorden, en om te weten waar je het over hebt. En natuurlijk *Vrijwel alle gedichten* van Jules Deelder: ik heb Curaçaose roots, maar ben een geboren en getogen Rotterdammer, dan moet je weten wie hij is, vind ik. Ik heb het boek ooit gekregen van mijn vader, voor mijn verjaardag. Prachtig is het, hij speelt zo mooi met woorden. Zijn teksten weerspiegelen bovendien echt zijn persoonlijkheid. Wie ik ook graag heb gelezen en lees is Nikki Giovanni, een van de bekendste Afro-Amerikaanse dichters van de Black Arts Movement in de Verenigde Staten eind jaren zestig. Ze schrijft trouwens niet alleen over sociale kwesties – menselijke relaties en hiphop zijn net zo belangrijk voor haar.’

Je prefereert poëzie waaruit een maatschappelijk engagement spreekt?

‘Dat kan ik zo niet zeggen. Er zijn zoveel verschillende vormen van poëzie; ik houd van de combinatie van heel beeldend en toch scherp en kernachtig – zoals ik al zei, de taal moet mij in ieder geval beroeren; er moet iets bij mij van binnen gebeuren. Bij engagement denk ik overigens direct aan *Wat is de wat* – dat boek van Dave Eggers heeft mij diep geraakt. Twee keer heb ik het gelezen, zeven jaar zat ertussen maar beide keren vond ik het even hartverscheurend. De kracht van Eggers is dat hij het verhaal op een kleine manier vertelt: de gebeurtenissen ervaar je door de ogen van een kind, een van de vele “lost boys” die het oorlogsgeweld eind jaren tachtig in Zuid-Soedan ontvluchtte. Door dat perspectief komt het dichtbij. De eerste keer dat ik het boek las was in de trein, toen ik voor mijn werk heen en weer reisde van Rotterdam naar Amsterdam. Ik werd compleet in een

andere wereld ondergedompeld, ik vond het zo spannend en meeslepend. Ik ben zelfs een keertje expres doorgereden tot station Dordrecht, omdat ik niet kon stoppen met lezen. Dit boek heeft voor mij veel betekend: voor de manier waarop ik in het leven sta, maar ook voor de manier waarop ik onderwerpen bespreek in mijn radioshows en mijn documentaires. Pas wanneer je je realiseert dat er levens zijn die zo compleet anders zijn gelopen dan dat van jou en je begrijpt waarom iemand op een bepaalde manier denkt en voelt, kun je echt zien wie de ander is.’

Dit doet mij denken aan de quote van de Amerikaanse kinderboekenschrijfster Sharron McElmeel: ‘Kinderen hebben behoefte aan zowel spiegels als ramen. Veel gekleurde kinderen zien de wereld alleen via ramen en zij hebben spiegels nodig. Anderen zien alleen spiegels en zij moeten de wereld ook door ramen leren zien.’ Heb jij als kind spiegels gemist?

‘Ik geloof van niet, nee. Ik heb twee wereldse ouders, die elkaar ooit beroepsmatig hebben ontmoet in de wandelgangen van een antiracismebureau en antidiscriminatiebureau. Zij zijn zich altijd bewust geweest van de wereld waarin we leven: diversiteit is een vanzelfsprekend onderdeel van mijn referentiekader. Van mijn vader heb ik niet toevallig ooit Nelson Mandela’s *De lange weg naar de vrijheid* gekregen en natuurlijk heb ik Curaçaose schrijvers in mijn kast staan. Een voorbeeld van een voor mij herkenbaar verhaal is *My Voice*, de autobiografie van Angie Martinez, die ik zo’n acht jaar geleden heb gelezen toen ik nog radio-dj was bij FunX. Ik wist dat ze een grote radiopersoonlijkheid was en is in Amerika, maar toch, al die grote namen die ze heeft geïnterviewd, tot Tupac aan toe: je leest radio door de ogen en stem van een andere radio-dj. Dat is echt wat dit boek is. Daarbij, ze is vrouw, zit in New York, kent de hiphop-scène – drie elementen die in mij zijn verweven.’

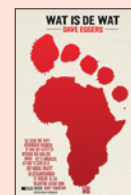
Zit er een rode draad in je leesgeschiedenis?

‘Hmmm, lastig – hier moet ik even serieus over nadenken. [lachend] Ik zie hier vijf keer Dave Eggers staan, dus dat is waarschijnlijk sowieso een rode draad... Maar nee, misschien zou je kunnen zeggen dat ik gedreven wordt door

Spiegels en ramen liggen uiteindelijk in elkaars verlengde

nieuwsgierigheid; ik houd wat dat betreft meer van ramen dan van spiegels. Ik hoef niet per se iets te lezen wat dicht bij mezelf ligt. Neem Jules Deelder; we mogen dan in dezelfde buurt zijn opgegroeid, en dezelfde sociaal-economische achtergrond hebben – toch zijn we heel verschillend. Ik denk dat het eigenlijk zo zit: ik zoek naar waarin we als mensen op elkaar lijken, tegelijkertijd zoek ik juist naar wie de ander echt is: spiegels en ramen liggen uiteindelijk in elkaars verlengde.’ ●

Shay(veca) Kreuger (Rotterdam, 1981) is geboren voor de creatieve sector. Op haar achttiende trad ze al op als spoken word-artiest. En nog tijdens haar studie-stage Cultureel Maatschappelijke Vorming deed ze radio-ervaring op. Tussen 2007 en 2018 groeide ze uit tot een van de gezichtsbepalende radiodj's van FunXRadio. In 2017 begon ook haar carrière bij NPO Radio 2 waar ze momenteel met Morad Elouakili – ‘haar partner in crime’- *Soul Night met Shay & Morad* presenteert. Daarnaast legt ze zich toe op het maken van documentaires.

2007-2018

Radio-dj en producer bij radiozender FunX, NPO

2013-2016

Razende reporter in *Zo: Raymann* en *Baas Raymann* van Jörgen Raymann, NTR/NPO 1

2016

Brieven van Pancho, driedelige docuserie (VPRO Dorst), naar aanleiding van brieven die Shay uit de bajes ontving.

2017-2019

Presentatie *De wat een week show*, NPO Radio 2

2018-heden

Lid Raad van Toezicht Stichting Lezen

2020-2022

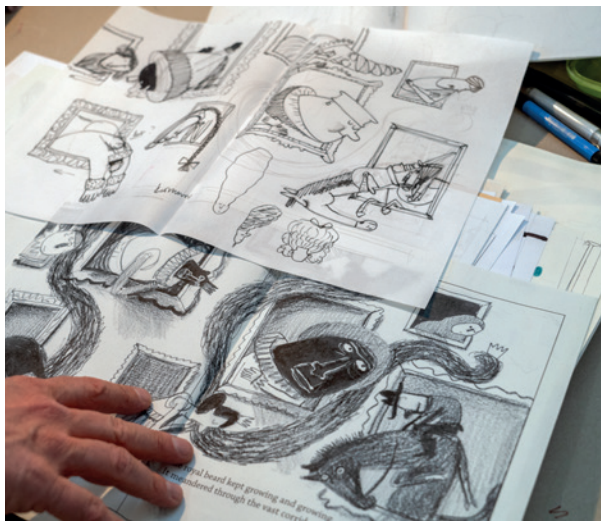
Documentaireserie *Karakter*, een reeks kleine portretten van gewone mensen, @karakterbyshay

OP DE COVER

Een kijkje in het atelier van Klaas Verplancke

“ EEN LANGE BAARD MET EEN KROONTJE

Tsjik-tsjak-tsjik-tsjak, zo wilde Klaas Verplancke zijn prentenboek over een ijdele koning eerst noemen, naar het geluid van een knippend nagelschaartje. Het werd toch *The King's Golden Beard*, want Verplanckes ontregelende prentenboek verscheen oorspronkelijk in de Verenigde Staten.

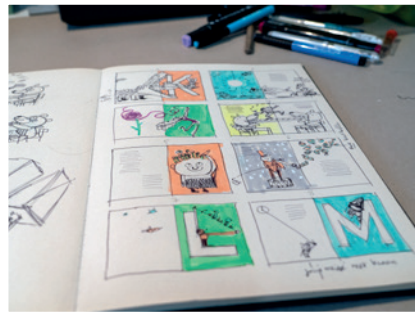
Klaas Verplancke woont – net als zijn koning – op stand. Kortgeleden betrok hij een statige Antwerpse woning in art-decostijl met een weergaloos trappenhuis, dat in vroeger tijden deel uitmaakte van het kasteeldomein aan de overkant. Hij woont er samen met een prinses met een naam van goud en een paleishond, die is vernoemd naar een reuzenplaneet. Tot zover het sprookje. Want net als elke andere onderdaan moet Verplancke zelf de dozen uitpakken die hij heeft meegenomen uit Brugge – en dat zijn er veel. Hij vraagt zich voortdurend af waar zijn spullen zijn gebleven.

Trumpiaanse toestand

Verplanckes opvallende tekenstijl met verstilde figuren, gedurfd perspectief en een beeldtaal waarin metafoor en realiteit lijken te zijn vervlochten, is internationaal geliefd. Hij werkt regelmatig voor *The New Yorker* en *The New*

York Times en maakte *Magritte's Apple* in opdracht van het MoMa in New York. Toch had het wat voeten in de aarde om *The King's Golden Beard* in Amerika gepubliceerd te krijgen. Het boek ontstond vanuit een puur visueel gegeven, vertelt hij in zijn werkkamer. 'Ik had een beeld van iets wat zo lang wordt dat het de hele wereld rond groeit, en dan aan de andere kant weer tevoorschijn komt. Toen begon de hele trumpiaanse toestand: signalen van dictatoriaal leiderschap, de polarisatie in de wereld. Al tekenend kwam alles samen in een verhaal rond een koning die zegt dat hij altijd gelijk heeft, de rest is bullshit. Ik dacht: dit wordt zo trumpiaans, het hoort thuis in Amerika! Op de kinderboekenbeurs in Bologna ontmoette ik Maria Russo, op dat moment Children's Books Editor bij *The New York Times*. Ik vroeg haar: ik zoek een uitgever, kun je mij helpen? We hielden contact en jaren later berichtte

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Klaas Verplancke

ze mij dat ze aan de slag ging als uitgever bij MineditionUS. Ze zei: "En het eerste wat ik wil uitgeven is jouw boek."

Nepnieuws en smeltend poolijs

Als Verplancke zijn schetsboeken uit een verhuisdoos heeft opgediept, laat hij zien hoe uit de eerste tekeningen van rondmarcherende soldaatjes en slingerende baardharen een fantasievolle fabel ontstond over een koning die niet gelooft wat wetenschappers hem vertellen en die een wet uitvaardigt, die hem fataal zal worden. De andere verhaallijntjes, over nepnieuws en smeltend poolijs, slopen er al tekennend in, vertelt hij. 'Die baard tekenen was het grootste werk. Om er diepte in te krijgen begon ik met een grove laag met grafietpotlood, en werkte ik in de volgende lagen alsmaar fijner met een balpen. Die laagjes leg ik over elkaar met Photoshop. Alles is met de hand getekend, maar wordt digitaal op de

juiste plaats gezet en met kleur bewerkt.'

Paardenbril

De grote afwezige in het boek is de koning zelf. De kijker moet het doen met zijn baard, die tot in de verste uithoeken van het land kruipt, en op een dag plotseling weer het paleis binnenglijdt, omdat de aarde nu eenmaal rond is en niet plat – wat de koning ook mag beweren. De koning geeft bevel om hem onmiddellijk in stukjes te knippen, want 'de wet is de wet'. 'Het gaat over het "paardenbril kijken" en het zich nestelen in het grote gelijk,' zegt Verplancke. 'Daarbij geef ik de lezer een compliment: jij weet natuurlijk wat er gaat gebeuren, maar de stommerik van het verhaal begrijpt dat niet. Dat verhoogt het affectiegehalte. Zo trek je de lezer als het ware tegen je aan.' ●

“
Ik dacht:
dit wordt zo
trumpiaans,
dit hoort
thuis in
Amerika

Klaas Verplancke

(Zwevegem, 1964) studeerde publicitaire grafiek en fotografie aan het Sint-Lucas Instituut te Gent. Na zijn studie werkte hij als vormgever, reclametekenaar en illustrator van jeugdboeken, kranten en tijdschriften. Sinds 1983 illustreerde hij honderdzestig jeugdboeken. Samen met Jan van Coillie maakte hij *Ozewiezewozie*, het ABC van de kinderliedjes. Voor een zestal prentenboeken schreef hij zelf de tekst: *Jot* (2000), *Wortels* (2003), *Nopjes* (2005), *Reus* (2005), *Appelmoes* (2010), *De appel van Magritte* (2016) en *De gouden baard* (Querido, 2022). De Engelse editie, *The King's Golden Beard*, verscheen vorig jaar bij MineditionUS in New York.

HET PLEZIER VAN (SAMEN) LEZEN

Bevlogen leesbevorderaars vertellen over de praktijk: Bert Hensema, docent Nederlands aan het Ubbo Emmius en Dollard College in Winschoten; en Anna Hergreen, vrijwillige begeleider van samenleesgroepen van de Culturele Apotheek.

MAAK BOEKEN ZICHTBAAR

BERT HENSEMA

'In mijn lessen vertel ik altijd dat er duizenden boeken zijn, maar dat niet iedereen alle boeken leuk hoeft te vinden. Het is de truc op zoek te gaan naar boeken waar jij enthousiast van wordt. Daarvoor is het belangrijk dat je boeken zichtbaar maakt, want leerlingen moeten wel weten waaruit ze kunnen kiezen. Op school heb ik pakweg driehonderd boeken liggen, verdeeld over twee locaties. Alle boeken die in mijn klas staan, heb ik gelezen. Dat je als docent goed op de hoogte bent, is een voorwaarde. Je wilt toch geen boek adviseren dat niet bij je past? En als jij je enthousiasme uitstraalt naar je leerlingen, motiveer je hen om ook te gaan lezen.

Brugklasleerlingen lezen graag page-turners en thrillers. Als het in de eerste vijf bladzijden niet boeit, leggen ze het weg. In mijn collectie zitten dan ook veel boeken van populaire schrijvers als

ANNA HERNGREEN

LITERATUUR EN GESPREK

'Ik houd van literatuur, ook als aanleiding voor een gesprek: wat doet een roman of gedicht met je, welke thema's zie je, wat zegt het over ons mens-zijn – precies waar het bij de samenleesgroepen, georganiseerd door de Culturele Apotheek, om gaat. Met zo'n groep lezen we steeds drie literaire teksten – romanfragmenten, gedichten – waarna er een gesprek op gang komt. Als bege-

leider lees je eerst voor en nodigt dan uit: zijn er eerste ideeën, invallen? Herkennen jullie iets uit deze tekst, wat roept het bij jullie op? Daarna kun je er dingen uitlichten: dit vond ik opvallend, hoe lezen jullie dat? Hoe zou dit personage zich voelen? Open vragen, gericht op de betekenis die de ontvanger eruit haalt, meer dan op wat de schrijver bedoelt. Dat is het fijne van literatuur: het is gelaagd, ieder kan er iets anders uithalen en samen puzzel je erover door. Ik begeleid een online samenleesgroep en één in een Odensehuis, een ontmoetingsplek voor mensen met geheugenproblemen. Laatst herkende een ouder iemand met dementie het gedicht "Ik draai een kleine revolutie af" van Lucebert en vertelde erover. Een jonge stagiair van het Odensehuis kende het niet – beiden genoten; die gelijk-

Cis Meijer, Buddy Tegenbosch en Inez van Loon; auteurs die boeiend schrijven over verschillende onderwerpen. Elke maand kies ik een Boek van de Maand dat ik promoot in de klas. Dat werkt gigantisch goed. Ik lees fragmenten voor, stel daarna een vraag als: hoe zou jij als schrijver verdergaan? Vervolgens plaats ik het boek op mijn Instagram-account Hijvannederlands, dat zo'n negenhonderd volgers heeft. Laatst had ik *Blackmail* van Cis Meijer gekozen. Op dit moment lezen wel tien leerlingen uit de brugklas het tegelijk.

Met het Dollard College doen we ook jaarlijks mee met Read2Me!, de voorleeswedstrijd voor brugklassers. Het is een leerzame manier van leesbevordering voor iedereen. Sommige leerlingen moeten even een drempel over om voor de hele klas voor te lezen. Als dat lukt, is dat een mooie ervaring. Het heeft bovendien een sterk effect op de leesmotivatie. Jaarlijks lezen alle 340 leerlingen uit de brugklas voor aan hun klasgenoten. Daarbij hoort elke leerling dus fragmenten van minstens 24 verschillende schrijvers. Dat werkt als een tierelier. Als leerlingen elkaar iets aanraden, zijn ze sneller geneigd dat aan te nemen. De boeken die zijn voorgelezen, zie je later weer terug in de klas. Wat mij betreft is de campagne daarmee al geslaagd.' ●

Bert Hensema doet mee met de Leescoalitiecampagne 'Springlezend' (zie springlezend.nl), die de belangrijke rol van leraren onderstreept en hen elkaar wil laten inspireren om hun leerlingen leesplezier te laten ervaren.

waardigheid is mooi. En toen we eens het gedicht "Mijn moeder is mijn naam vergeten" lasen van Neeltje Maria Min, reageerde een vrouw dat ze er verdrietig van werd: "Ik weet soms niet meer hoe mijn dochter heet." Er heerst respect voor elkaar en de tekst, en mensen voelen zich, zeker na een paar bijeenkomsten, vrij om het ook over persoonlijke, zware thema's te hebben, zonder dat het therapeutisch is. Ook voor mij is het samenlezen verrijkend. Ik was geen echte poeziëlezer, maar sinds ik regelmatig met anderen praat over gedichten, we er samen verschillende dingen in ontdekken, heb ik er gevoelsmatig meer toegang toe gekregen. Ik lees gedichten nu bewuster, neem de tijd om te zien wat ik eruit zou kunnen halen – alsof ik met mezelf aan het samenlezen ben.' ●

COLUMN

Els Beerten
(Hasselt 1959) is schrijfster en docent Nederlands, Engels en Expressie aan het Sint-Jozefscollege in Aarschot, België. Met haar jongerenroman *Lopen voor je leven* won ze in 2004 de Gouden Zoen. *Allemaal willen we de hemel* (2008) werd veelvuldig bekroond, met onder meer de Gouden Lijst, de Boekenleeuw en de Nienke van Hichtumprijs. In maart verscheen haar langverwachte nieuwe boek *De rest van ons leven*.

Plan

Augustus 2020. Volle coronapandemie. Er is nog geen vaccin. Ik mag niet naar school. Een zee van tijd, dat krijg ik in de plaats. Wat ga je kunnen schrijven, zegt iedereen.

Ik schrijf niet in een zee van tijd, is mijn antwoord, dat gaat niet zo bij mij. En toch zal het moeten. Want als ik niet schrijf zal ik er nooit achterkomen of het mij lukken zal om die honderdduizend dingen te pakken in één boek. En blijkbaar is dat wat ik zo graag wil.

Waarom heb je nooit een uitgewerkt plan als je schrijft, wordt mij soms gevraagd, een samenvatting misschien, je zou het jezelf zo gemakkelijk maken. Gemakkelijk? Ik verlam als ik het probeer. Mijn moeder zei ooit over het kind dat ik was: 'We toonden haar de weg, hij gaat van A over B en zo tot C, en wat deed die kleine? Ze liep gewoon de andere richting uit. Maar ze kwam er altijd, en hoe.'

Op de een of andere manier moet ik onderweg het geloof hebben opgepikt dat er altijd andere manieren zijn dan die je worden voorgehouden. Stond er altijd wel iemand met de armen wijd in een boog om me heen, fiets maar, kind, ik vang je wel op. Werden die armen een stem diep in mij die, te midden van de nee-roepers, heel rustig ja blijft zeggen.

Een mens komt nogal wat stemmen tegen onderweg.

Het begint met een kind dat naar de lucht kijkt en een ouder die zegt: wat zie je daar in de wolken? Het gaat verder met een juffrouw die een verhaal vertelt: nu gaan we het vervolg uitbeelden. Een meester die zegt: teken eens de zee. De zee, zegt het kind, ik zie ze niet. We doen alsof ze er is en dus is ze er, zegt hij. En: kijk, een gedicht! Hoe zou jij het laten klinken?

'Een mens komt nogal wat stemmen tegen onderweg'

En het kind leest, speelt, schrijft, tekent en ondertussen kijkt het naar de wereld door honderd ogen. Het is nog maar zo klein, maar het oefent al. Om het aan te kunnen als een virus op haar afkomt dat haar verplicht om een andere weg te zoeken dan die ze voor zichzelf had bedacht. Om te kunnen verdwalen als het straks gebeuren zal. Want het zal gebeuren. En dan begint het pas echt.

En ongetwijfeld.

Schrijf ik daarom het beste zonder plan. ●

AGENDA

JUNI

12 JUNI

Het Mooie Kinderboekenfestival
in Bibliotheek de Marienburg in Nijmegen
kinderboekenfestival.nl

19 JUNI

Het Mooie Kinderboekenfestival
in De Verkadefabriek in Den Bosch
kinderboekenfestival.nl

29 JUNI

Finale Er Was Eens
verhalenwedstrijd, mbo
erwaseens.nu

JULI

26-29 JULI

IFLA World Library and Information Congress (WLIC)
in Dublin
ifla.org

30 JULI

Bekendmaking Hebban Regenboog Top 100
hebban.nl

AUGUSTUS

20 AUG

Bekendmaking winnaar Poëziedebuutprijs
deauteurs.be

SEPTEMBER

1 T/M 3 SEPT

Read My World Festival
Ter ere van het tienjarig jubileum van Read My World keren negen schrijvers die tijdens de afgelopen edities een grote indruk hebben gemaakt terug naar Amsterdam.
readmyworld.nl

5-11 SEPT

Week van Lezen en Schrijven
lezenenschrijven.nl

10 SEPT

Uitreiking Hebban Debuutprijs
hebban.nl

16-25 SEPT

Boekenweek van Jongeren
boekenweekvanjongeren.nl

17 SEPT

Uitreiking Thea Beckmanprijs in Archeon

Deze vijf boeken zijn genomineerd en maken kans op de prijs. Een jury van kinderen kiest uit de nominaties een eigen winnaar, die de Jonge Beckman krijgt.
archeon.nl

OKTOBER

1 OKT

De Nationale Mediatheek Trofee
Heeft jouw mediatheek heerlijke leeshoeken? Kun je er altijd terecht voor een goed boek en zijn er fijne studieplekken? Je mediatheek opgeven voor de Nationale Mediatheek Trofee 2020 kan tot 1 oktober 2022. De winnaars worden bekendgemaakt op de Dag van de Literatuur op 22 november 2022.
nationalemediatheektrofee.nl

De Leeskalender 2022/23 is verschenen!

Deze kalender van Stichting Lezen staat boordevol informatie over leesbevorderingsprojecten voor het vo en mbo, zoals de Jonge Jury, De Weddenschap, de Boekenweek van Jongeren, De Inktaap en Nederland Leest. Daarnaast vindt u tips van docenten en is er aandacht voor de Bibliotheek op school, voor schrijfwedstrijden, websites en het Boek van de Maand. Leerlingen kunnen meedoen aan Instagramwedstrijden en daarmee boeken winnen. Bovendien staat de kalender vol actuele boekentips die aansluiten bij campagnes, feestdagen en themadagen.

Alle vo-scholen hebben voor de zomervakantie drie Leeskalenders ontvangen ter attentie van de sectie Nederlands.

Hang de kalender aan de muur van het klaslokaal en laat u en uw leerlingen een jaar lang inspireren. Mocht u de kalender niet ontvangen hebben, hij is tegen verzendkosten na te bestellen zolang de voorraad strekt via kalender@lezen.nl.

LEES
KALENDER
2022/23

lezen
STICHTING LEZEN

Steun tijdschrift Lezen met een vrijwillige bijdrage van €15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak €15,- of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.